

EXTRA OORLOGSBLAD, 3 augustus 1914

[Het Nieuws van den Dag, No. 13697]

[Maandag 3 Augustus 1914]

Inhoudsopgave 3 augustus 1914

[Het Nieuws van den Dag, No. 13697]	1
De Oorlog.	2
De Europeesche Oorlog.	2
Duitschland mobiliseert.	3
Rusland mobiliseert.	4
Russen op Duitsch gebied.	4
Duitschers over de Fransche grens.	4
De Duitschers in Luxemburg.	4
Franschen in Duitschland.	5
In Duitschland.	5
In Frankrijk.	6
Oostenrijk mobiliseert.	7
Italië blijft neutraal.	7
In België.	7
In Rusland.	8
Rusland en Oostenrijk.	8
De groote scheepvaart.	8
De neutralen.	9
Verspreide berichten.	9
Koningin Emma.	9
De Koningin.	10
Z. K. H. Prins Hendrik toegevoegd aan het Hoofdkwartier.	10
De Vorstin van Erbach.	10
De Hollandsche en Zeeuwsche Kust.	10
Inlijving der lotelingen der lichting 1914.	10
Vijftig millioen ter dekking van mobilisatie-onkosten.	10
Versperring der zeegaten.	10
Vrijwillige officieren van gezondheid.	11
Wetsontwerpen in verband met de crisis.	11
Verbod uitvoer van Paarden enz.	11
Wettelijke maatregelen tegen het opdrijven der prijzen van levensmiddelen.	11
De Nederlandsche officieren in Albanië.	11
Nederland en de Crisis.	12
Spoorwegverkeer.	12
Mobilisatie en reizigersvervoer.	12
In de stad.	12
Militaire berichten.	12
Financieele berichten.	13
Daggeld- en goederen-crisis hier te lande.	14
Bankbiljetten.	14
's-Rijks Munt te Utrecht.	14
De uitvoer van goud verboden.	15
Levensmiddelen.	15
Distillateurs en de accijnsgelden.	15
Verschillende berichten.	15
Bekanntmachung.	16
BEKANNTMACHUNG.	16
BRIEVEN VOOR MILICIENS EN LANDWEERPLICHTIGEN.	16
NED. SCHEPEN EN OOSTENRIJKSCHE SCHEPEN.	17
Tegen den Oorlog.	17
Telegraphie.	17
TELEGRAMMEN.	17
[No. 13698 van Het Nieuws van den Dag]	18
BERICHT.	18
ONZE EXPEDITIE.	18
Duitschland en België.	18
Duitschland en Frankrijk.	18
De mobilisatie in Frankrijk.	19
De houding van Engeland.	19

Naspeuringen van Paul Theelen: 3 augustus 1914

Uit Oostenrijk Hongarije.	19
De neutralen.	19
De houding der Balkanstaten.	20
Nederland en de Crisis.	20
Militaire berichten.	21
Het begin van den oorlog.	21
Engeland's houding.	22
De bezetting van Luxemburg.	24
In Parijs.	24
Koning George's laatste poging.	25
De keten der geschiedenis.	25
Valsche geruchten.	25
PERS-OVERZICHT.	26
Hulp voor de gezinnen. -	27
De kosten van een wereldoorlog.	27
De financieele Crisis.	28
Enige handelaren in luxe-artikelen	28
Nederland en de crisis.	28
Vrijwilligerskorps.	28
"Duurte der levensmiddelen".	28
Visschersvloot.	29
Rijnvaart.	29
Badpaviljoens vernield.	29
Vliegmaschine boven Maastricht.	29
Gouduitvoer.	29
Mail en mailpassagiers.	29
De mobilisatie.	29
In de winkels.	30
De run om zilver te verkrijgen.	30

5

De Oorlog.

Duitschland verklaart Rusland den oorlog.

Het begin der vijandelijkheden.

10 **Russische troepen trekken op verschillende plaatsen Duitschland binnen.**

De Duitschers overschrijden de Fransche grens.

De Luxemburgsche spoorweg door Duitschers bezet.

Oostenrijk mobiliseert.

Italië blijft onzijdig.

15 **De oorlog in de lucht.**

De Europeesche Oorlog.

20 Het is een verschrikkelijk, een monsterachtig woord dat wij hierboven moeten plaatsen, en toch, hoewel de vijandelijkheden nog ternauwernood begonnen zijn, door welk een wonder zou het nog kunnen geschieden dat het terrein van den strijd beperkt werd? Zal ook niet Italië meegesleept worden en zal Engeland niet moeten meedoen misschien tegen wil en dank?

25 Stelt men zich voor, wat het zeggen wil, dat thans reeds tien millioen menschen gewapend tegenover elkaar staan, over korten tijd vijftien millioen? Gewapend met alle hulpmiddelen der modernste vernielingstechniek, met alle soorten van geschut, met vloten, met onderzeeërs, luchtschepen en vliegmaschinen! De oorlog te land, te water, onder water en in de lucht. Men huivert voor de cijfers waartoe men komen zou, indien men wilde gaan schatten, welk ontzettend verlies aan menschenlevens, welke reusachtige vernieling van goederen en onherstelbare vernietiging van kunstschaten

30 het menschdom te boeken zal hebben, vóór wij een maand verder zijn!

Dies irae, dies illa...

Is dit niet waarlijk een dag des oordeels voor de Oude Wereld?

In heel de geschiedenis van de beschaafde menschen is zulk een ramp nog niet

voorgekomen.

35

En waarom, waartoe?

Wie wil eigenlijk dezen oorlog? Niemand, zou men zoo zeggen. Duitschland gaat vechten voor zijn bondgenoot, Frankrijk evenzoo, Rusland vecht voor Servië,... het is een noodlottige keten, met als uitgangspunt het roekelooze diplomatieke bedrijf te

40 Weenen. Dit alles lijkt een onbegrijpelijke razernij en toch ziet men niet in, hoe

het anders zou kunnen gaan...

Twee dingen zullen nu wel duidelijk zijn. Het eerste is dat onvoorwaardelijke of nagenoeg onbeperkt geldige verdragen van wederzijdsche hulp, gelijk er bestaan tusschen Frankrijk en Rusland eenerzijds en tusschen Duitschland en Oostenrijk anderzijds, immoreel zijn. Ze verplichten tot blindelings meegaan, ook in kwade zaken. Is 't niet absurd: een absoluut bondgenootschap tusschen den socialist Viviani en den Tsaar, tusschen de vooruitstrevende Fransche republiek en het Russische despotisme?

Dat is wat men noemt: »Groote politieke: Grootheidswaan, heerschzucht, »de eer« van de eene tegen »de eer« van de andere groote mogendheid, en te vaak, helaas, dief en diefjesmaat.

't Andere wat nu wel iedereen zonneklaar blijken moet, is dat de volkeren, die immers deze afschuwelijke misdaad tegen de beschaving verfoeien, hun regeerders niet langer vrij mogen laten om geheime tractaten, geheime clausules te sluiten, de diplomatie te laten werken in het verborgene.

Ging dit alles, evenals de moderne rechtspraak, in het openbaar – zou er nog wel ooit een oorlog, althans een groote oorlog, kunnen komen?

Men vraagt zich af, of in onze dagen, nu reeds de oorlogsdreiging het maatschappelijk leven allerwegen ontwricht, een zoo ongehoorde krijg, die ons geheele werelddeel omvat, nog wel mogelijk zal blijken. Of de legers, na enkele botsingen, hun bedrijf niet zullen moeten staken, omdat op een beperkte ruimte alles vernield en verwoest wordt en er dientengevolge geen voedsel meer zijn zal, en geen geld... Wij moeten 't hopen.

Hoe dat zij, protesten tegen dezen oorlog kunnen nu niets meer uitwerken. Indien de vredesbeweging, op heel de wereld, sinds, jaren algemeener, krachtiger en ernstiger gevoerd ware, had zulk een gruwel wellicht voorkomen kunnen worden. De onverschilligen, de spotters, zullen nu ervaren wat zij hebben verzuimd.

Maar nu wij, ook in Nederland, gevaar loopen in dezen maalstroom te worden meegesleept, is onze voor de hand liggende plicht, de uiterste krachten in te spannen ter handhaving van ons volksbestaan. Zulk geweld, eenmaal losgebroken, wordt slechts met geweld gekeerd; men moge dat betreuren, maar het is niet anders. Thans te manifesteren en te oreeren is gevaarlijk, omdat dit het zelfvertrouwen en de opgewektheid moet ondermijnen waarmee ieder die daartoe geroepen wordt, zijn plicht behoort te doen. Daarom kunnen wij het slechts toejuichen dat onze Regeering – onze Koningin in de eerste plaats – zoo snel en volledig de maatregelen beraamd en uitgevoerd heeft die aan de wereld verkondigen: » Wees voorzichtig, wij zijn gereed. Wie ons zou willen aanvallen, zal rekening hebben te houden met Hollandsche degelijkheid, koelbloedigheid en hardnekkigheid.»

Zoo wij al geroepen zijn, als kleine staat, vooraan te staan in het streven naar wereldvrede, wij hebben als natie ook den plicht tot zelfbehoud te vervullen. En dat kan nu slechts geschieden door het met kalmte, ernst en toewijding aanvaarden van de taak die elk onzer wordt opgelegd.

TELEGRAMMEN.

De oorlogsverklaring.

Duitschland mobiliseert.

BERLIJN, 1 Aug. De Keizer heeft om vijf uur vijftien minuten de mobilisatie van de geheele Deutsche strijdmacht gelast.

BERLIJN, 2 Aug. Nadat hier het bericht der algemeene mobilisatie in Rusland bekend geworden was, heeft de Deutsche gezant in St. Petersburg de opdracht ontvangen om van de Russische regeering te eischen, dat de mobilisatie tegen ons en onzen Oostenrijkschen bondgenoot gestaakt zou worden, en daarover binnen twaalf uur een bondige verklaring af te geven. Dit is geschied om twaalf uur 's nachts tusschen 31 Juli en 1 Aug. Voor het geval het antwoord onvoldoende mocht zijn, had de Deutsche gezant de opdracht om de Russische regeering aan te zeggen, dat wij ons met Rusland in oorlogstoestand beschouwen. Er is echter geen bericht over een antwoord der Russische regeering hier aangekomen, ofschoon wij ons overtuigd hebben, dat de telegraaf met Rusland nog functionneert, en evenmin is er bericht gekomen over de uitvoering van de tweede opdracht. In dezen nacht zijn echter tot vier uur bij den grooten generalen staf de volgende berichten ingekomen: Ten eerste: vannacht hebben Russische patrouilles een aanval gedaan op de brug over de Warthe bij Eichenried op het traject Jarotsjin-Wieschen. De aanval werd afgeslagen. Aan Duitschen kant vielen twee lichtgewonden; de verliezen der Russen zijn niet vastgesteld. Een aanval der Russen op het station Miloslaw is verhinderd. Ten tweede meldden de stationschef in

Naspeuringen van Paul Theelen: 3 augustus 1914

110 Johannsburg en de houtvesterij in Bialla, dat vannacht een sterke Russische troepenafdeeling met kanonnen de grens ten zuidoosten van van Bialla, bij Schwidden, overgetrokken is en dat twee eskadrons Kozakken in de richting van Johannsburg rijden. De telefoonverbinding tusschen Lyck en Johannsburg is afgebroken. Rusland heeft derhalve Duitsch grondgebied aangevallen en daarmee is de oorlog begonnen.

115 **LONDEN**, 1 Aug. Reuter verneemt, dat de Duitsche nota aan Rusland inhield: dat, als Rusland niet ophield met mobiliseeren, Duitschland de mobilisatie zou gelasten. Vandaar de jongste moeilijkheden. Rusland heeft niets tegen Duitschland en nam slechts voorzichtigheidsmaatregelen aan de Oostenrijksche grens. Niettegenstaande den ernst van den toestand worden de orderhandelingen, zoowel in Weenen als in St.--Petersburg, nog voortgezet. Sasonof zegt, dat hij bereid zou zijn om de verste concessies te doen, ten einde den oorlog te vermijden.

120 **BERLIJN**, 2 Aug. De door Reuter medegedeelde verklaring van het Russische gezantschap te Londen geeft een verkeerde voorstelling van de feiten. Het is onjuist, dat Rusland alleen voorzorgsmaatregelen nam langs de Oostenrijksche grens. Dit is door de gebeurtenissen reeds lang weersproken. De mobilisatie in Rusland was reeds lang en in haar geheel besloten, vóór Duitschland het ultimatum stelde. De Russische aanval op Duitsch gebied kwam voor het ultimatum was beantwoord. Dus in vollen vrede. De feiten zijn dus lijnrecht in strijd met de vredelievend klinkende Russische verzekering.

Rusland mobiliseert.

130 **ST.-PETERSBURG**, 2 Aug. De Duitsche gezant heeft gisteravond om halfacht de oorlogsverklaring aan het ministerie van buitenlandsche zaken overhandigd.

135 **ST.-PETERSBURG**, 1 Aug. St.-Petersburg en omstreken zijn in staat van oorlog verklaard.

Russen op Duitsch gebied.

140 **BERLIJN**. 1 Aug. Een Duitsche patrouille is vanmiddag bij Protsken op een afstand van 300 meter van de Russische grens, op Duitsch gebied, door een Russische patrouille beschoten. Aan geen der beide kanten vielen mensen.

KONINGSBERGEN, 2 Aug. Te Eydtkuhnen is een Russische patrouille binnengetrokken. Het postkantoor te Bilderweitschen moet vernield zijn. Op vele plaatsen heeft de vijand de grens overschreden.

145 **BRUSSEL**, 2 Aug. Volgens een telegram uit Berlijn is een sterke colonne kozakken met geschut Duitschland binnengedrongen bij Bialla (Oost-Pruisen).

150 **ALLENTSTEIN**, (Pruisisch-Silezië), 2 Aug., 2 uur 's middags). Tot dusver zijn aan de grens slechts kleine kavalleriegevechten geweest. Johannsburg, dat door een escadron van het 11e regiment dragonders is bezet, wordt op het oogenblik aangevallen. De spoorlijn Johannsburg-Lyck is bij Gutten opgebroken. Evenzoo de dwarslijn naar Diotlowen. Tot dusver zijn de verliezen aan Russischen kant ongeveer 20 man, aan Duitschen kant slechts een aantal licht gewonden.

155 **Duitschers over de Fransche grens.**

LONDEN, 2 Aug. Het Fransche gezantschap ontving hedenmiddag officieel bericht, dat de Duitsche troepen de Fransche grens zijn overgetrokken bij Cirey. (Cirey ligt tusschen Luneville en Sarburg.)

160 **BRUSSEL**, 2 Aug. Uit vertrouwbare bron wordt bevestigd, dat de Duitschers bij Longwy (aan de Z.W. punt van Luxemburg) over de Fransche grens zijn getrokken.

De Duitschers in Luxemburg.

165 **BERLIJN**, 2 Aug. Gemeld wordt, dat Luxemburg door troepenafdeelingen van het achtste armeecorps is bezet, om de zich daar bevindende Duitsche spoorwegen te beschermen.

LUXEMBURG, 2 Aug. De Duitschers zijn het Groothertogdom binnengevallen en hebben zich meester gemaakt van een regeeringsgebouw. De telefonische verbinding is verbroken.

170 **LUXEMBURG**, 2 Aug. De bevelvoerende majoor van het detachement Luxemburgsche vrijwilligers protesteerde tegen de schending der neutraliteit. De Duitschers trokken zich terug; de officieren begaven zich naar het regeeringspaleis en lieten de

Naspeuringen van Paul Theelen: 3 augustus 1914

175 hofdignitarissen roepen, die on het oogenblik met hen onderhandelen. De Duitschers zeiden, dat de spoorweg hun toebehoorde, dat zij het recht hadden hier te doen wat zij willen en dat zij zich niet zullen terugtrekken.

180 **LUXEMBURG**, 2 Aug. In den afgeloopen nacht arriveerde er aan het station Luxemburg een trein met Deutsche soldaten, die zich meester maakten van het station en van de spoorlijnen naar Trier en Troisvierges om den geregelden loop van militaire treinen door het Groothertogdom te verzekeren. Daarna begaven zij zich naar de kazerne.

ARLON, (Luxemburg), 2 Aug. Een troepenmacht van 100,000 Duitschers trekt door het Groothertogdom en verzamelt zich langs de Fransche grens.

185 **LUXEMBURG**, 2 Aug. De Luxemburgsche minister van buitenlandsche zaken heeft een telegram ontvangen van den Rijkskanselier, meldende, dat de militaire maatregelen, door Deutschland in Luxemburg genomen, geen vijandelijke daad tegen het Groothertogdom beteekenen, maar enkel bestemd zijn om het gebruik van de spoorwegen, welke onder controle staan van de Rijksregeering, te beschermen tegen mogelijke
190 aanvallen der Fransche troepen. Luxemburg zal volkomen schadeloos worden gesteld.

LUIK, 2 Aug. Gisteravond, tusschen half twaalf en twaalf uur, zijn twee Deutsche officieren binnengedrongen in het bureau van den stationschef te Troisvierges (Wülflingen, in het N. van Luxemburg. - Red.). Zij bedreigden den stationschef met
195 een revolver en dwongen hem alle sleutels af te geven en de telefoon- en telegraafstoestellen te isoleeren. De officieren en soldaten hebben vervolgens den tunnel laten springen, die de Belgische en Luxemburgsche grens verbindt. Bij hun terugkomst op het station kregen zij tegenbevel, zij gaven de sleutels weer aan den stationschef en vertrokken. In den loop van don nacht kwamen zij terug en thans is
200 Troisvierges definitief bezet.

LUXEMBURG, 2 Aug. De trein van Straatsburg, die ten 12.40 moest aankomen, had een uur vertraging. Hij was meest bezet met Belgen en Engelschen, die uit Zwitserland terugkeerden. Een beambte van de "Wagons Lits" deelde mede, dat een parallel-spoor in
205 Luxemburg was bezet door een Deutschen trein vol soldaten met de bajonet op het geweer. Het station was door militairen bezet en geen enkel reiziger mocht met dien trein mee.

Franschen in Deutschland.

210 **BERLIJN**, 2 Aug. Zooeven kwam een militair bericht dat vanochtend Fransche vliegers bij Neurenberg bommen hebben geworpen. Daar een oorlogsverklaring tusschen Frankrijk en Deutschland tot dusver niet uitgevaardigd is, werd daarmee inbreuk gemaakt op, het volkenrecht.

215 **KOBLENZ**, 2 Aug. Hedenmorgen probeerden 80 Fransche officieren, in Pruisische uniform gekleed, in auto's, de Pruisische grens bij Walken, ten westen van Geldern, (tegenover Venlo), te overschrijden. De poging mislukte.

In Deutschland.

220 **BERLIJN**, 2 Aug. De Russische gezant Swerbejef heeft zijn reispassen ontvangen.

BERLIJN, 1 Aug. Bij keizerlijk besluit is de rijksdag tegen 4 Aug. bijeengeroepen.

225 **BERLIJN**, 1 Aug. De Lustgarten was gisteren dien ganschen middag door een schouder aan schouder staande menigte bezet. Zoowat om halfzes werd het publiek door een adjudant het besluit der mobilisatie medegedeeld. Daarop brak een onbeschrijfelijke storm van geestdrift los. Om zes uur werd in den Dom de liturgische godsdienstoefening gehouden. De Keizerlijke prediker dr. Dryander leidde de plechtigheid, waarin vele
230 dames en heeren uit de omgeving des Keizers deelnamen.

BERLIJN, 1 Aug. 's Avonds sprak de Keizer van een venster van het paleis uit de saamgestroomde menigte toe en zeide ongeveer: "Dank voor de liefde en trouw, die gij mij bewijst. Als het in den strijd gaat, dan houdt alle partijschap op en zijn wij
235 niets anders dan Deutsche broeders. In vredestijd heeft mij wel eens een of andere partij aangevallen, maar dat vergeef ik thans van ganscher harte. Ik hoop en wensch, dat het goede Deutsche zwaard glansrijk uit den strijd zal te voorschijn komen." De rede werd met een onbeschrijfelijk gejubel beantwoord en de menigte zong den "Wacht am Rhein". De rijkskanselier sprak van zijn venster uit tot een indrukwekkenden optocht,

Naspeuringen van Paul Theelen: 3 augustus 1914

240 die het "Heil dir im Siegerkranz" zong. "Wij staan allen pal voor onzen Keizer, van welke partij of welk geloof wij ook mogen zijn. Als ons thans de oorlog wacht, weet ik dat alle Duitsche jonge mannen bereid zijn om hun bloed te vergieten, voor den roem van het groote Deutschland. Wij kunnen slechts overwinnen in hst vaste vertrouwen op God, die ons tot dusver altijd de overwinning geschonken heeft."

245 **BERLIJN**, 1 Aug. Voor het geval van het uitbreken van den oorlog, wordt de rijksdag tegen Dinsdag 4 dezer vermoedelijk bijeengeroepen. De opening zal dan plaats hebben in de Witte Zaal van het Koninklijk Paleis te Berlijn. Het Keizerlijk besluit tot bijeenroeping is echter nog niet uitgevaardigd.

250 **BERLIJN**, 31 Juli. (Vertraagd). De Keizer en de Keizerin zijn om kwart vóór drie 's middags te Berlijn aangekomen, om hun intrek te nemen in het koninklijk paleis. Toen zij in een open automobiel langs de Linden reden, de Keizer in de uniform van de gardes-du-corps, gevolgd door den kroonprins, prins Heinrich en de andere prinsen, werden zij stormachtig toegejuicht. 's Namiddags drie uur reed de rijkskanselier, 255 eveneens door de bevolking hartelijk toegejuicht, naar het slot. Het bekend worden van den oorlogstoestand in Deutschland veroorzaakte op de beurs geestdriftige vaderlandslievende betoelingen.

260 **BERLIJN**, 31 Juli. (Vertraagd). In het koninklijk paleis zijn thans alle prinsen en prinsessen bijeen. De kroonprins en de kroonprinses, die met hun oudsten zoon naar het slot reden, werden zeer hartelijk toegejuicht. In den "Lustgarten" beweegt zich een reusachtige menigte, die vaderlandsche liederen zingt.

265 **BERLIJN**, 1 Aug. Het huwelijk tusschen prins Adalbert van Pruisen en gravin Ina von Bassewitz is gisteravond burgerlijk en kerkelijk voltrokken. De keizerlijke familie en naaste verwanten woonden de plechtigheid bij. De bruid draagt in het vervolg den titel van gravin von Ruppin.

270 **BRUSSEL**, 2 Aug. De bladen melden, dat alle regimenten uit Sedan naar Nancy zijn gedirigeerd. Een reiziger, die uit Kesslen kwam, vertelt, dat de Duitschers mitrailleurs opstelden op het terras van het hotel Hansa, waar militairen in veldtenuë werden gezien. Men vermoedt, dat ze bestemd zijn voor den strijd tegen de vliegtuigen. Reizigers, die uit Zwitserland komen, vertellen van de groote bezwaren, die zij ondervonden om België te bereiken. Zij moesten reizen over Belfort, Nancy en 275 Mont St. Martin.

BERLIJN, 2 Augustus. Op de spoorwegbrug te Thorn heeft een man, die in een trein zat, getracht een bom te werpen; hij werd echter bijtijds overmand.

280 **KOTTBUS**, 1 Aug. De staking in de weefindustrie van Lausitz is wegens den internationalen toestand opgeheven.

In Frankrijk.

285 **PARIJS**, 1 Aug. De plakaten, waarbij de mobilisatie gelast wordt, zijn aangeplakt. De eerste dag der mobilisatie is den tweeden Augustus, 's nachts om 12 uur.

PARIJS, 1 Aug. 10.30 u. Poincaré en de leden der regeering richtten een oproep tot het Fransche volk, luidende:

290 "Sinds eenige dagen is de Europeesche toestand belangrijk ernstiger geworden; ten spijt van de pogingen der diplomatie verduisterde de horizon. Het uur is daar, dat het meerendeel der naties zijn legermachten heeft gemobiliseerd; zelfs de neutrale landen meenden uit voorzorg maatregelen te moeten nemen. De mogendheden, wier constitutionneele of militaire wetgeving verschilt van de onze, begonnen 295 achtereenvolgens, zonder mobilisatie-decreet, voorbereidingen te treffen, die toch eigenlijk neerkomen op een vervroegde uitvoering der mobilisatie. Frankrijk, dat een verzekering gaf van zijn vredelievende bedoelingen, dat in deze tragische dagen Europa bezadigheid aanraade en daar zelf een verstandig voorbeeld van gaf, dat zijn pogingen om den wereldvrede te bewaren nog vermeerderde, bereidde zich op alle 300 eventualiteiten voor en nam de eerste nu noodwendige beschikkingen om zijn grondgebied te beschermen. Daar onze wetgeving niet toestaat volledige voorzorgsmaatregelen te nemen zonder mobilisatie-decreet, acht de regeering, zich haar verantwoordelijkheid bewust, dat 't verzaken van een heiligen plicht zou zijn, wanneer het de zaken op haar beloop liet. "De regeering heeft zoo juist het decreet uitgevaardigd, dat de omstandigheden voorschrijven. "Mobilisatie is geen oorlog.

Naspeuringen van Paul Theelen: 3 augustus 1914

305 Integendeel schijnen de tegenwoordige omstandigheden een middel te meer aan de hand
te doen om met eere den vrede te verzekeren. Sterk in zijn vurigen wensch de crisis
op vreedzame wijze te beëindigen, heeft de regeering haar toevlucht genomen tot de
noodige voorzorgsmaatregelen. Zij zal hare diplomatieke pogingen voortzetten, en
310 rekent daarbij op de koelbloedigheid van de edele natie, opdat deze zich niet late
meeslepen door een ongerechtvaardigde beroering, en op de vaderlandsliefde van alle
Franschen. Zij weet, dat er geen enkele is, die niet bereid is om zijn plicht te
doen. Er zijn in dit uur geen partijen meer, er is slechts het eeuwige Frankrijk,
vredelievend, vastberaden. Vaderland, recht en rechtvaardigheid voelen zich
315 aaneengeklonken in kalme plichtsbetrachting en waardigheid.

PARIJS, 1 Aug. De autobussen hebben om halfzeven den dienst gestaakt. Een aantal
Belgen willen in Frankrijk een vrijwilligerskorps oprichten.

320 **PARIJS**, 1 Aug., 11 uur 's av. (Vertraagd). Minister Viviani moet in zijn tweede
gesprek met von Schön hedenmiddag gezegd hebben: "Gij mobiliseert dus!" Toen von
Schön het stilzwijgen bewaarde, voegde Viviani er bij: "Die maatregel heeft onze
houding bepaald. Wij zijn genoodzaakt geweest, dergelijke voorzorgsmaatregelen te
nemen. Onze vredelievende bedoeling blijft bestaan. Wij wenschen vrede; het beste
325 bewijs is, dat het Fransche parlement niet is bijeengeroepen, wat wij volgens de
grondwet zouden moeten doen indien het anders ware." – "Maar", bracht de ambassadeur
hertegen in. "dan zijn er incidenten aan de grens te duchten." – Viviani antwoordde,
dat de Fransche troepen op 8 K.M. van de grens bleven, en de Duitschers bij den
grenspaal stonden: indien zulke incidenten voorvallen, kunnen zij slechts door de
Duitschers worden uitgelokt.

330 **PARIJS**, 2 Aug. De stad is kalm en als verlaten. Er rijden geen autobussen meer en
zeer weinig treinen. Fiacres en taxi-auto's zijn in beslag genomen. Spoorkaartjes
worden niet meer afgegeven. Alles gaat in de grootste kalmte.

335 **PARIJS**, 2 Aug. Op de spoorlijn Parijs-Brussel worden alle bruggen en kunstwerken
bewaakt. Men meldt uit Feignies, dat er een gevecht is geleverd te Champigny tusschen
Fransche en Duitsche troepen. De Franschen moeten een Duitschen trein hebben
vermeesterd.

340 **Oostenrijk mobiliseert.**

WEENEN, 1 Aug. De algemeene mobilisatie is thans door het aanslaan van plakaten
bekend gemaakt.

345 **WEENEN**, 2 Aug. De "Wiener Zeitung" publiceert heden een keizerlijk besluit
betreffende de overdracht van de bevoegdheid der burgerlijke overheid aan de
militaire, verder ministerieele besluiten, waardoor beperkende politieverordeningen
betreffende het passenstelsel, het in eigendom hebben van wapenen, van voorraden
munitie en springstoffen en het gebruik daarvan, en verordeningen betreffende de
350 instelling van Gezworenen-rechtbanken in het leven worden geroepen.
Het keizerlijk besluit zoowel als de ministerieele verordeningen zijn geldig in
Galicië, Boekowina, deelen van Mähren en Silezië, De "Wiener Zeitung" publiceert
verder ministerieele besluiten betreffende beperking van het scheepvaartverkeer, met
toelating echter van de scheepvaart, op de kust en op Dalmatië.

355 **Italië blijft neutraal.**

PARIJS, 1 Aug. Van bevoegde zijde wordt medegedeeld, dat minister Di San Giuliano den
ambassadeur van Duitschland heeft medegedeeld, dat Italië onzijdig zal blijven, daar
de verplichtingen, die het jegens het Drievoudig Verbond heeft aangegaan, de
regeering alleen binden in geval van een defensieven oorlog. Zij verklaart zich dus
360 ontslagen van alle verplichtingen, daar Oostenrijk, gesteund door Duitschland, een
zuiver offensieven oorlog voert.

In België.

365 **BRUSSEL**, 1 Aug. De kamers zijn tegen Maandag bijeengeroepen.

BRUSSEL, 2 Aug. De Koning zal morgen het opperbevel aanvaarden over het op voet van
oorlog gebrachte leger. Als zijn adjudant zal dienst doen generaal Hanotaux. De
staatscourant zal morgen de benoeming van 150 onderluitenanten bevatten.

370 **LUIK**, 2 Aug. Van de Fransch-Duitsche grens komen berichten van gevechten. De

Naspeuringen van Paul Theelen: 3 augustus 1914

Duitschers zouden verliezen hebben geleden. De strategische linie Malmedy-Luik wordt ter weerszijden van de Duitse en Belgische grens bewaakt door 25,000 man, die werken aan het opwerpen van versterkingen tusschen de forten.

375 **BRUSSEL**, 1 Aug. Het interparlementaire bureau verzoekt aan de plaatselijke groepen, een energieke stap bij haar regeeringen te doen tot behoud van den vrede.

BRUSSEL, 2 Aug. Bij een bakker, die 60 centimes vroeg voor een kilo brood, heeft het volk de ruiten ingeslagen.

380 **ANTWERPEN**, 1 Aug. Een telegram uit Vlissingen aan de "Métropole" zegt, dat een sleepboot op de Noordzee 17 groote Duitse oorlogsschepen heeft ontmoet, die met gedoofde lichten naar het Skagerrak voeren. De loodsen zagen ook vijf Britsche schepen dicht bij den vuurtoren van Noord-Hinder. Verschillende Engelsche eskaders
385 kruisen ten noorden van Vlissingen. Alle Duitse schepen moesten op hun route terugkeeren (?).

LUIK, 1 Aug. De weerbaarheidskorpsen zijn opgeroepen en bewaken de bruggen.

390 **ANTWERPEN**, 1 Aug. De burgerwacht is opgeroepen.

ANTWERPEN, 2 Aug. De militaire overheid heeft alle belangrijke postduivenstations te Antwerpen in beslag genomen.

395 **BRUSSEL**, 2 Aug. Het hoofdbestuur van de Belgische arbeiderspartij heeft in een spoedvergadering besloten, geen straatbetoogingen te houden. Het heeft een manifest opgesteld, waarin het o. a. heet: socialisten, weet, dat wij in wettige zelfverdediging bij de verhinderende van het bezetten van ons grondgebied, ons
400 tegelijk verdedigen tegen het barbaarsche militarisme. Het bestuur besloot, dat de socialistische fractie in de Kamer moest stemmen vóór credieten, benodigd voor de mobilisatie, het onderhoud van soldaten en burgerij. Maandag zal een deputatie een onderhoud aanvragen met den minister met de vraag of de regeering maatregelen wil nemen ten behoeve van het volk, o. a. ter vaststelling van marktprijzen en uitstel van schulden.

405 **In Rusland.**

LEMBERG, 1 Aug. Wegens de uitbreiding der cholera in het gouvernement Podolië heeft de stadhouder de sanitaire maatregelen voor de van daar komende personen en goederen gelast.

410 **Rusland en Oostenrijk.**

ST.-PETERSBURG, 1 Aug. Het Informatiebureau is gemachtigd tot de verklaring, dat het in de "Petersburgsche Koerier" van gisteren verschenen bericht, dat de minister van financiën, bij ontvangst van de directeurs der banken, zou hebben gezegd dat tijdens
415 de buitengewone zitting van den ministerraad te Peterhof een uit Weenen gekomen mededeeling overgelegd zou zijn, dat de Oostenrijksch-Hongaarsche regeering er in toestemt het geschil met Servië voor de oplossing aan het oordeel eener conferentie van gezanten der groote mogendheden te onderwerpen, onjuist is. De minister deelde slechts mee, dat de hoop op eene schikking op het oogenblik nog niet verloren is,
420 daar de diplomatieke besprekingen tusschen de groote mogendheden tot het laatste oogenblik voortduren.

LONDEN, 1 Aug. De laatste editie van de "Westminster Gazette" bevat het volgende zonderlinge telegram, naar het schijnt direct ontvangen van het Duitse ministerie
425 van buitenlandsche zaken: "Duitschland mag niet verwachten, dat Oostenrijk zal gaan onderhandelen met Servië waarmede het in oorlog is. Een weigering van Oostenrijk echter om besprekingen te houden met Rusland zou een ernstige fout zijn. Duitschland is vastbesloten, aan zijn verplichtingen als bondgenoot te voldoen, het wil echter niet worden betrokken in een wereldconflict, doordat Oostenrijk onzen raad
430 niet opvolgt get. Bethmann Hollweg.

De groote scheepvaart.

435 **LONDEN**, 1 Aug. Een bericht van Grimsby deelt mee, dat de Great Central Railway het scheepvaartverkeer naar Hamburg, Antwerpen en Rotterdam stop zette. Er is een poging gedaan om het stoomschip "City of Bradford", dat hedenmorgen vertrokken was naar

Naspeuringen van Paul Theelen: 3 augustus 1914

Hamburg, terug te roepen. De steenkolenuitvoer van Grimsby is, praktisch genomen, geschorst.

440 **WASHINGTON**, 1 Aug. De vaart op Europa op de volgende lijnen is gestremd: Cunard, White Star, Red Star, American, Lleyland's Dominian, Atlantic. Tusschen New York en Engeland is het verkeer niet gestremd.

De neutralen.

445 **STOCKHOLM**, 1 Aug. Het Swenska-telegraafagentschap meldt, dat de Zweedsche regeering besloot, in een oorlog tusschen Oostenrijk en Servië neutraal te blijven.

450 **KRISTIANIA**, 2 Aug. De Noorsche regeering heeft een neutraliteitsverklaring in den Oostenrijksch-Servischn oorlog afgekondigd. De regeering heeft maatregelen tot bescherming dier neutraliteit genomen. De kustverdediging is in oorlogstoestand gebracht

455 **KOPENHAGEN**, 1 Aug. Een plaatselijk blad meldt, dat het bericht, als zouden voor het Duitsche gezantschapsgebouw anti-Duitsche demonstraties hebben plaats gehad, onwaar is.

460 **BOEKAREST**, 1 Aug. De officieuze "Indépendance Roumain" is van oordeel, dat, nu het niet in Roemenië's hand ligt het conflict tusschen Oostenrijk en Servië te verhoeden, Roemenië zich onzijdig moet houden.

Verspreide berichten.

465 **KONSTANTINOPEL**, 1 Aug. De Grieksche regeering heeft de Turksche laten weten, dat Venizelos uit München naar Athene terugkeert. Het beraamde onderhoud tusschen Venizelos en den Turkschen groot-vizier zal nu niet gehouden worden.

470 **WASHINGTON**, 1 Aug. President Wilson en de partijleiders van het Congres kwamen tot overeenstemming omtrent een ontwerp tot wijziging van de Panama-Kanaalwet. Het wetsontwerp tot het verleenen eener vergunning voor vreemde schepen om zich tijdens de crisis in Europa in Amerika te laten inschrijven, zal Maandag aan het Congres worden voorgelegd, en zoo mogelijk er doorgejaagd worden. Eene delegatie van directeuren der spoorwegen in het Westen der Unie sprak met den president in het Witte Huis. Deze maakte melding van de pogingen om eene Amerikaansche handelsmarine op te bouwen voor het vervoer der oogsten. Hij wees op da noodzakelijkheid om in de tegenwoordige abnormale omstandigheden eene staking op de spoorwegen in het Westen te vermijden.

480 **WEENEN**, 1 Aug. Het Weenske correspondentiebureau ontvangt uit goede bron het volgende bericht:
De te Tokio verschijnende "Nisji-Nisji" schrijft, dat Japan van Rusland's moeilijkheden onvoorwaardelijk gebruik moet maken tot regeling van de quaesties van Mongolië en Mandsjoerije. Gisteren is er een langdurige ministerraad gehouden.

(Voor eventueel nakomende telegrammen zie blz. 4).

485 Koningin Emma.

Amsterdam, 2 Augustus.
Hare Majesteit de Koningin-Moeder verjaart heden. Van een feestelijke viering van dezen verjaardag in het Koninklijke Huis kon ditmaal geen sprake zijn in dezen ernstigen en zorgvollen tijd. Het uiterlijk feestbetoon bepaalde zich tot het
490 uitsteken van de nationale vlag op de rijksgebouwen en op de torens, waar die reeds gisteren werd geheschen en van de woningen van particulieren. Een stille hulde, zonder feestbetoon. Maar met niet minder warmte in het hart dan in blijde dagen wijdt het Nederlandsche volk een heilbede aan de Koninklijke Vrouw, aan wie het zich in deze moeilijke ure nog inniger dan anders verknocht gevoelt. Ons volk is niet
495 ondankbaar. Het herinnert zich de dagen van het Regentschap, toen H.M. de Koningin-Moeder als Regentes van het Koninklijke Huis zich kweet van hare moeilijke, verantwoordelijke taak op een wijze, die haar voor immer een plaats gaf in het hart van hare landgenooten, die haar liefhebben om hare edele gaven van gemoed en geest. Is het niet treffend dat juist op dezen jaardag een jongere zuster van Hare
500 Majesteit, de Vorstin van Erbach, hare vier jonge kinderen op het Paleis te Soestdijk in veiligheid kwam brengen. Gedreven door haar moederlijk gevoel bracht zij hen in den nacht per automobiel uit Duitschland daar waar zij de kleinen 't veiligst achtte,

in het huis van onze Koningin-Moeder, die ook zij toont te eeren om de mildheid van haar hart, de kloekheid van haar geest, de vriendelijkheid van haar gemoed, den rijkdom van haar moederlijke deugden. Moge zij nog lang voor ons Volk gespaard blijven.

Men meldt ons uit Soestdijk: Op de felicitatieregisters ten paleize te Soestdijk werd druk geteekend. De staltrein van H. M. de Koningin-Moeder keert Donderdag naar Den Haag terug. De Koningin-Moeder heeft hare paarden ter beschikking gesteld van de militaire overheid.

BINNENLANDSCH NIEUWS.

De Koningin.

H. M. de Koningin vertoefde Zaterdagavond van kwartier-over-negenen tot ongeveer tien uur in de bureaux van het hoofdkwartier van den opperbevelhebber van zee- en landmacht. H. M. werd in de bureaux rondgeleid door den opperbevelhebber, luitenant-generaal Snijders, vergezeld van den sous-chef van den Generalen Staf, kolonel Dufour, den chef van den Marinestaf, kolonel Smit, en den kapitein van den Generalen Staf Jhr. Witter.

Z. K. H. Prins Hendrik toegevoegd aan het Hoofdkwartier.

De St.-Ct. No. 179 bevat een besluit, luidende: Hebben goedgevonden en verstaan: toe te voegen aan het Algemeen hoofdkwartier van de Strijdmacht Onzen Gemaal, Zijne Koninklijke Hoogheid, den Prins der Nederlanden, Hertog van Mecklenburg, Luitenant-Generaal à la Suite van de Landmacht.

De Vorstin van Erbach.

Men meldt ons uit Soestdijk:

De Vorstin van Erbach heeft in den afgelopen nacht per automobiel hare vier kinderen ten paleize Soestdijk gebracht.

(De vorstin van Erbach is een jongere zuster van H. M. die Koningin-Moeder. Zij huwde in 1900 te Arolsen met den vorst van Erbach Schönberg. De vier kinderen zijn: Prinses Imma 13 jaar oud, Prins Georg Ludwig 11 jaar, Prins Wilhelm Ernst 10 jaar en Prinses Helene 7 jaar.

Dat de vorstin hare kinderen in Nederland in veiligheid bracht, zou men kunnen opvatten als een aanduiding, dat het in welingelichte Duitsche kringen niet waarschijnlijk wordt geacht, dat Nederlands neutraliteit gevaar loopt te worden aangetast. - Red.)

De Hollandsche en Zeeuwsche Kust.

Nieuwe geruchten, dat een Engelsche of Duitsche vloot en kruisers bij Schouwenbank en ter hoogte van Vlissingen zich op de kust vertoond zouden hebben, worden te bevoegder plaatse ten eenenmale onjuist genoemd.

TWEEDE KAMER.

Inlijving der lotelingen der lichte 1914.

Ingediend is een wetsontwerp, in artikel 1 waarvan bepaald wordt, dat, met afwijking van het bepaalde in artikel 72, eerste en tweede lid der Militiewet, «door Ons voor de inlijving van de lotelingen voor de lichte der milite van 1914, die alsnog volgens dat artikel bij de milite te land moeten worden ingelijfd, een vroeger tijdvak kan worden bepaald dan in dat artikel is aangewezen».

Artikel 2 bepaalt, dat voor de berekening van den duur de éérste-oefening de lotelingen, ten aanzien van wie van de in art. 1 bedoelde bevoegdheid wordt gebruik gemaakt, worden beschouwd alsof zij waren ingelijfd overeenkomstig art. 72 der Militiewet.

De voor de krijgsmacht onontbeerlijke aanvullingsreserve - aldus de Memorie van Toelichting - die door de Landstormwet in het leven is geroepen, is, daar de landstorm eerst na verloop van jaren op zijn volle sterkte zal komen, thans nog te zwak om in de te dien opzichte bestaande behoeften te voorzien. [...]

Vijftig millioen ter dekking van mobilisatie-onkosten.

De regeering heeft in den nacht van Zaterdag op Zondag een wetsontwerp ingediend, om een buitengewoon crediet aan te vragen van 50 millioen gulden ter bestrijding der uitgaven, voortvloeiende uit het buitengewoon onder de wapenen roepen van het leger.

Versperring der zeegaten.

De St.-Ct. No. 179 bevat de volgende bekendmaking: De Regeering brengt ter kennis van belanghebbenden, dat, in aansluiting aan de met het oog op den critieken toestand

570 reeds genomen maatregelen tot handhaving der onzijdigheid, de Noordelijke zeegaten en het zeegat van Goeree door mijnen onveilig zijn gemaakt, terwijl mijnenleggers gereed liggen om op eerste bevel de overige zeegaten af te sluiten.

Vrijwillige officieren van gezondheid.

575 De Minister van Oorlog brengt ter kennis van belanghebbenden, dat er voor artsen, niet ouder dan 40 jaar, gelegenheid bestaat om voor den duur der mobilisatie dienst te doen als officier van gezondheid der 2de kl., tegen het traktement, voor deze officieren bepaald en onder toekenning van een premie tot aanschaffing van kleeding en uitrusting ad tweehonderd gulden (f200). Voor oud-officieren van gezondheid, die 580 zich bereid verklaren om voor den duur der mobilisatie wederom den dienst als officier van gezondheid te hervatten, bestaat daartoe de gelegenheid. Zij genieten alsdan eene belooning van f10 daags. De belanghebbenden, die tot den dienst, als hiervoren bedoeld, genegen zijn, worden uitgenoodigd, zich schriftelijk te wenden tot den inspecteur van den geneeskundigen dienst der landmacht te 's-Gravenhage (Korte Houtstraat no. 14e).

585

Wetsontwerpen in verband met de crisis.

De Regeering heeft in den nacht van Zaterdag op Zondag eenige wetsontwerpen ingediend o.a. om te bepalen, dat alle dienstplichtigen onder de wapenen blijven, totdat het oorlogsgevaar zal zijn opgehouden. Voorts wordt een wijziging voorgesteld in een 590 reeds ingediend wetsontwerp om mogelijk te maken het verbod van uit- en vervoer van levensmiddelen, paarden, vee, veevoeder daaronder begrepen, hooi en stroo, rij- en voertuigen, daaronder begrepen automobielen en rijwielen.

Verbod uitvoer van Paarden enz.

595 De St.-Ct. no. 179 bevat een besluit van den 1n Augustus 1914, houdende verbod van uitvoer van paarden.

Het besluit luidt:

Wij enz.;

600 Overwegende, dat het in het belang van den Staat noodig is, den uitvoer van paarden te verbieden;

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen:

Eenig artikel.

De uitvoer van paarden, met uitzondering van veulens, is verboden van den dag der afkondiging van dit besluit, totdat hieromtrent nader door ons zal worden beslist.

605 Gelijkkluidende besluiten zijn uitgevaardigd om te verbieden den uitvoer van hooi, stroo, haver, steenkolen en cokes.

(Dit verbod is reeds uitgebreid, o. a. rij- en voertuigen. Red.)

Wettelijke maatregelen tegen het opdrijven der prijzen van levensmiddelen.

610 Heden is ingediend een wetsontwerp tot aanvulling van de Ontheffingswet ter voorkoming van vasthouding en prijsopdrijving van waren. Na machtiging van den minister van landbouw, nijverheid en handel voor het geheele land of bepaalde gemeenten, zullen de burgemeesters bevoegd zijn de in de gemeente aanwezige levensmiddelen en grondstoffen voor levensmiddelen, huishoudelijke artikelen en 615 brandstoffen, voor de gemeente in bezit te nemen en deze aan de gemeentenaren tegen redelijke prijzen ter beschikking te stellen. De schadeloosstelling voor de in bezit genomen artikelen zal geregeld worden in den geest van die voor de vordering van paarden. De ministers kwamen heden voormiddag elf uur weer in buitengewonen raad 620 bijeen naar aanleiding van de ernstige berichten omtrent den buitenlandschen toestand.

De Nederlandsche officieren in Albanië.

Op vragen van de Tweede Kamer-leden Fock en van Doorn met betrekking tot de Nederlandsche officieren in Albanië heeft de regeering schriftelijk geantwoord, dat 625 aan de garantie der zes groote mogendheden op de nakoming van bepaalde regelen ten aanzien van de rechtspositie dier officieren en de materiele voorwaarden waaronder zij in Albaneeschen dienst zijn getreden, niet de bevoegdheid kan worden ontleend om van die mogendheden het verlenen van feitelijken steun te verlangen, doch dat de regeering de tusschenkomst dier mogendheden heeft ingeroepen om bij de internationale 630 controle-commissie en de regeering te Durazzo de wenschelijkheid te betoogen om, indien de tegenwoordige omstandigheden ongewijzigd blijven, de Nederlandsche officieren van hun taak te ontheffen.

Nederland en de Crisis.

635 *Spoorwegverkeer.*

Aan de stations zijn de biljetten aangeplakt, waarin de beperkte dienstregeling is vermeld. In verband hiermede zal dus ook het postverkeer beperkt worden.

Mobilisatie en reizigersvervoer.

640 Het reizigersvervoer heeft tengevolge van de verschillende – reeds gepubliceerde – mobilisatiemaatregelen nogal stagnatie ondervonden. Te meer omdat het vervoer plotseling drukker werd doordat vele families, die met hun kinderen buiten in pension waren toen de berichten in eens zoo onheilspellend werden, hun vacantieverblijf opbraken en haastig naar huis terugkeerden. Het snelle intreden van de crisis heeft
645 de menschen verrast en in grooten getale trokken de families, die met hun kinderen in Zuid-Limburgsche en andere dicht bij de grenzen gelegen pension-dorpen gelogeed waren, naar Holland terug. Het leek Vrijdagavond wel aan sommige stations waar overgestapt moest worden of gewacht op aansluitende treinen, die vaak aanmerkelijke vertraging hadden, of daar troepjes landverhuizers met hun omvangrijke bagage
650 doortrokken.

De perrons stonden vol koffers, fietsen, kinderwagens en pakken van allerlei vorm en aard. Gelukkig hielden de menschen zich rustig en bedaard en naar omstandigheden zelfs opgewekt. Ook het spoorwegpersoneel, dat bij al het harde werken en af en aan draven goedsmoeds bleef, De treinen brachten de menschen veilig thuis, zij 't ook
655 soms met nogal wat vertraging.

Zaterdagmorgen ging 't moeilijker, toen de treinen uitsluitend voor het troepenvervoer waren aangewezen. Een reiziger, die van Breda naar Amsterdam moest, bereikte zijn doel met behulp van verschillende vervoermiddelen. Van Breda ging hij per auto via het veer bij den Moerdijk naar Dordrecht, waar hij het spoorwegstation voor particulieren gesloten vond. De reis werd toen met de stoomboot van Fop Smits-reederij voortgezet naar Rotterdam. Van daar met de Electricische Spoor naar Den Haag en toen met de Staatsspoor over Gouda naar Amsterdam.

Het trof hem op dit tochtje hoe rustig en bedaard de menschen waren en hoe de militairen die men hier en daar ontmoette, zonder ostentatie, zonder geschreeuw of
665 gejoel, dat dikwijls slechts een uiting van zenuwachtigheid is, hun bestemming volgden, kalm en gewoon, alsof ze op manoeuvre gingen.

De bedaarde Hollandsche aard, die zich niet gauw van de wijs laat brengen, verloochende zich niet.

Moge het zoo blijven.

670 Een rustig hart en een koel hoofd hebben dubbele waarde in dagen als deze.

In de stad.

Nog meer dan Zaterdag, den eersten mobilisatiedag, was 't Zondag druk, in de stad van doortrekkende troepen, die naar hun bestemmingsplaatsen gingen. Op de stations
675 opnieuw het vertoon van aan rotten staande geweren, met daaromheen soldaten, in allerhande houding, rustende op of tegen de ransels en verdere militaire verpakkingen.

Nabij het beginpunt van de Haarlemsche Tram in de Spuistraat zag men dergelijke tooneelen nu en dan in de straat. En alles had waar dat kalme verloop dat ook den
680 eersten dag kenmerkte.

Zaterdagavond zijn in verschillende buurten manschappen bij ingezetenen ingekwartierd. Dat trof hen die woonden in de nabijheid van de "loopplaatsen", meestal schoolgebouwen, waar soldaten uit de provincie waren ondergebracht. De
685 burgers behoefden den militairen alleen te eten en te drinken te geven. Den nacht hebben zij inde schoolgebouwen doorgebracht, waarvan de sleutels in handen van de officieren gesteld waren. Vooral in de Plantage en de Linnaeusbuurten zag men in vele huizen soldaten in- en uitgaan.

Op de afdeeling Militaire Zaken aan het Stadhuis is in de laatste dagen dag-en-nacht doorgewerkt om dat allemaal te regelen. Ook den geheelen Zondag is men daar druk
690 bezig geweest.

Bijzonder levendig was 't ook in den omtrek van het Arsenaal op het Waterlooplein, waaruit dekens, kribben en andere benodigdheden verstrekt werden.

Voor de winkels waar bulletins hingen, die den geheelen Zondag elkaar zeer snel opvolgden, verdrongen zich ook den ganschen dag groote scharen menschen.

695 Op straat, in de café's, op de trams werd over niets anders gesproken, dan over het algemeene onderwerp: den oorlog.

Militaire berichten.

(Officieel).

Naspeuringen van Paul Theelen: 3 augustus 1914

700 Alle maatregelen tot dusver met betrekking tot de mobilisatie genomen, hadden tot dusver een regelmatig beloop, hetgeen bewijst, dat da voorbereiding die in vreedstijd wordt uitgewerkt op de daartoe bestemde bureaux, o. a. van don generalen staf in de uitvoering goed bleek en die van de mobilisatie van 1870 verre overtreft.

705 Bij het Departement van Oorlog komen voortdurend aanbiedingen in van gepensioneerde officieren, die in deze tijden hunne op prijs gestelde diensten aan het legerbestuur aanbieden, dat daarvan dankbaar gebruik maakt.

710 De luitenant-generaal, opperbevelhebber van land- en zeemacht, C. J. Snijders, heeft d.d. 1 Augustus, de volgende circulaire gericht aan de autoriteiten der land- en zeemacht:

Aangezien met de door de regeering getroffen militaire voorzorgsmaatregelen uitsluitend een nauwgezette handhaving van Nederland's onzijdigheid wordt beoogd, wordt de aandacht van allo autoriteiten der land- en zeemacht er op gevestigd, dat zij hebben te waken en te doen waken tegen eiken maatregel en iedere handeling, welke als een uittarting voor een andere mogendheid zou kunnen worden beschouwd.

715 Genoemde autoriteiten zullen hunne ondergeschikten er aan herinneren, dat zonder uitdrukkelijken last van het bevoegd gezag het overschrijden der landsgrenzen aan militairen ten strengste verboden is.

720 Ten slotte zij gewezen op den inhoud van de kennisgeving der regeering, opgenomen in de *Nederlandsche Staatscourant* van 30 Juli 1914, No. 176, houdende de bepalingen, welke ter handhaving van de onzijdigheid zijn vastgesteld.

725 Kapitein-luitenant ter zee H. G. Surie en luitenant ter zee 1e klasse E. P. Westerveldt, zijn werkzaam gesteld aan het bureau van den marinestaf.

Mededeeling. — De volgende mededeeling wordt verstrekt: De Minister van Marine vestigt de aandacht van belanghebbenden op den inh. van B. A. Z. no. 53/1912, luidende: ?

730 "Gedurende manoeuvres en oefeningen en ook om andere redenen kan het noodig zijn, het binnenvaren der Nederlandsche havens en zeegaten te verbieden of slechts onder voorbehoud toe te staan. Nabij de kust zijnde moet men daarom, indien op een in het oog vallende plaats nabij een vaarwater, leidende naar een haven of zeegat, overdag drie roode ballen of 's nacht drie roode lantaarns boven elkander dan wel

735 lichtbundels worden getoond of seinen afgegeven, waarvan de beteekenis niet uit zeilaanwijzingen of lichtenlijsten is op te maken, het zeegat of de haven aandoen met bijzondere oplettendheid of beter, zoo mogelijk ankeren om den dag af te wachten daar zich buiten, of in den havenmond of in het zeegat versperringen kunnen bevinden. Het is alsdan verboden, zonder loods in- of uit te loopen en elk schip kan aan onderzoek onderworpen worden. Voor zooveel mogelijk zullen door in zee geposteerde schepen, die overdag genoemde ballen alsmede sein T Y Y en 's nachts bovengenoemde lichten voeren, inlichtingen betreffende instelling van dezen onderzoekingsdienst verstrekt worden.

740 Het is raadzaam alle aanwijzingen van deze vaartuigen op te volgen en ze niet voorbij te varen, zonder om inlichtingen gevraagd te hebben. Wordt eenig schip door een dezer vaartuigen aangeropen of wordt een seinschot gedaan, dan moeten alle zich in zicht bevindende handelsvaartuigen stoppen.

745 Het in werking stellen van dezendienst naar een bepaalde haven of bepaald zeegat wordt nooit te voren aangekondigd.

750 De hier bedoelde onderzoekingsdienst is heden ingesteld.

Berichten zijn ingekomen dat in Nieuwediep en Hellevoetsluis de mobilisatie van de Marine geregeld loopt en alles geregeld opkomt.

Financieele berichten.

755 Reuter seint uit Weenen, 1 Aug. Het presidium van de Weenske Goederenbeurs bepaalde, na overleg met de regeering, dat Zondagavond de beurs weer voor zakenverkeer wordt opengesteld.

760 De officieele "Wiener Zeitung" bevat heden een keizerlijk besluit betreffende een veertiendaagsch moratorium, aan te vangen op 1 Augustus, waardoor uitstel wordt ingevoerd om voor wissels van non-betaling te laten protesteeren. De banken verklaarden, dat wanneer tot 5 Augustus geen moratorium werd ingesteld zij zich genoodzaakt zouden zien hun door de Giro-kasvereniging tot 4 uur namiddags beschikbaar gestelde bedragen voor "Report-zweck" beschikbaar te stellen.

765

770 Voorts seint Reuter uit Weenen, dat het bestuur der postspaarbank, na overleg met verschillende andere banken, besloten heeft tot buitenlandsche postwissel- en postgiro-verkeer stop te zetten. Tot de wederopening van dit verkeer zal het bestuur der postspaarbank betalingsorders in het buitenland door middel van postaanwijzingen uitvoeren.

Reuter seint uit Boedapest:

De Staatscourant kondigt een veertiendaagse moratorium af, waarvan echter de belastingen en de staatsschuld zijn uitgesloten.

775 Reuter seint uit Parijs, 1 Aug.: De Fransche Bank heeft den disconto-koers verhoogd van 4½ op 6 pct. en den koers op voorschotten van 5½ op 7 pct.

Daggeld- en goederen-crisis hier te lande.

780 De Regeering – zij verdient daarvoor allen lof! – heeft onmiddellijk maatregelen genomen om den kop in te drukken aan de onzinnige paniek, die zich sedert gisteren van ons volk heeft meester gemaakt en die zich uitte in wantrouwen in het papieren geld en in het opslaan van proviand bij massa's. In de eerste plaats de kwestie der [bankbiljetten.]

Bankbiljetten.

785 Ambtelijk wordt het volgende medegedeeld:

"De Nederlandsche Regeering, vernomen hebbende, dat op verschillende plaatsen in het land eenig wantrouwen tegen de deugdelijkheid van de biljetten, door de Nederlandsche Bank uitgegeven, is ontstaan en dat vermoedelijk door een misverstand aan eenige postkantoren biljetten niet in betaling zouden zijn aangenomen, brengt ter openbare 790 kennis, dat haar na onderzoek is gebleken, dat de soliditeit der biljetten van de Nederlandsche Bank boven elken twijfel is verheven en dat de Regeering aan al hare bureaux en kantoren de bankbiljetten tot de volle waarde in betaling aanneemt. De Regeering heeft onmiddellijk maatregelen genomen, om aan het hierboven bedoelde misverstand aan enkele postkantoren een einde te maken." Daarbij heeft s' lands 795 overheid het echter niet gelaten, en terecht. Een stormloop op de Nederlandsche Bank – het fundament van crediet en handel – gelijk die Zaterdag plaats greep, mag niet worden geduld. Merkwaardig is dat het publiek in normale omstandigheden liever papierengeld heeft dan zilver en goud – thans juist andersom. Wij moeten erkennen, dat zulke bewegingen aanstekelijk zijn, en dat, waar bankbiljetten geweigerd worden, 800 men 't niemand individueel ten kwade mag duiden, als hij zich van het onmisbaar zilver tracht te voorzien; luidt niet het opschrift op de biljetten dat de Bank "betaalt aan toonder" het bedrag dat op het biljet uitgedrukt staat. Intusschen, à l'impossible nul n'est tenu. Zulk een stormloop mag niet worden toegelaten. Geen enkele instelling, ook niet de meest solide – en er bestaat geen meer solide dan de 805 Nederlandsche Bank – is daarop berekend. Hoewel ['s-Rijks Munt te Utrecht.]

's-Rijks Munt te Utrecht.

810 dag en nacht, doorwerkt, om te voorzien in de vraag naar zilveren munt, en een groote hoeveelheid spoedig in omloop zal worden gebracht, was nog een andere maatregel noodig. Met snellen spoed heeft de regeering bij de Kamers een wetsontwerp ingediend waarbij aan de Ned. Bank

opshorting van inwisseling der biljetten

815 wordt toegestaan. De strekking van dit wetsontwerp tot wijziging van het Octrooi der Nederlandsche Bank is deze, dat in geval van oorlog of oorlogsgevaar bij een – onmiddellijk met de plaatsing in Staatsblad en Staatscourant in werking tredenden – algemeenen maatregel van bestuur de verplichting der Nederlandsche Bank tot betaling harer biljetten, kan worden opgeschort gedurende een bij dien algemeenen maatregel van bestuur bepaalden termijn, 820 welke door de Kroon kan worden verlengd, zoo dikwijls dit naar Haar oordeel noodig is, terwijl die maatregel wordt ingetrokken zoodra de oorlog of het oorlogsgevaar, op grond waarvan hij werd uitgevaardigd, geëindigd of geweken is.

In hare toelichting zegt de regeering o.a.: "De gebeurtenissen volgen elkaar dezer 825 dagen zoo snel op en brengen zóó buitengewone en zóó ongekende toestanden te weeg, dat de mogelijkheid niet is uitgesloten, dat de Nederlandsche Bank in moeilijkheden zou kunnen geraken, als zij in een tijd, waarin zulke buitengewone beroepen op haar hulp als kredietinstelling worden gedaan, verplicht zou kunnen worden, tevens groote bedragen aan bankbiljetten te verzilveren. Om zelfs da mogelijkheid weg te nemen dat de Bank in een toestand zou kunnen komen, waarin zij aan haar wettelijke verplichting niet zou kunnen voldoen, wordt dit wetsontwerp voorgesteld. Het behoeft wel 830 nauwelijks te worden gezegd, dat de Reg. zich de groote economische beteekenis van den daarin voorgestelden maatregel niet ontveinst en dat zij niet dan in de uiterste

noodzakelijkheid daarvan zal gebruik maken. In verband ook daarmede is voorts [de uitvoer van goud verboden.]

835 **De uitvoer van goud verboden.**

Evenzeer wegens de thans buitengewone geldbehoefte van het Rijk bestaat gevaar dat, wegens de overal ter wereld toenemende vraag naar goud en het in omloop van een groot bedrag aan wissels op Nederland in het buitenland, een massa goud naar elders zou worden weggetrokken. Dit moest onverwijld voorkomen worden.

840 Na ernstig beraad heeft dus de Regeering besloten om den uitvoer van goud tijdelijk te verbieden. "De Regeering is zich ten volle bewust, dat zij met het uitvaardigen van dit besluit een groote verantwoordelijkheid op zich heeft genomen. Immers het recht tot het uitvaardigen van zulk een verbod kan zij niet aan eenige wetsbepaling ontleenen. Zij is echter na overweging van den ernst van den toestand tot de

845 overtuiging gekomen, dat hare verantwoordelijkheid nog grooter en nog moeilijker te dragen zou zijn, indien zij niet op eigen gezag durfde doen, wat de omstandigheden gebiedend noodzakelijk maken. Intusschen spreekt het vanzelf dat de maatregel zoo spoedig mogelijk door de wet behoort te worden bekrachtigd."

850 **Levensmiddelen.**

Een bijna even groot gevaar als de geldpaniek vormt de "eetwaren-paniek". Men moge dan lachen om de bezorgdheid der huismoeders die balen rijst en koffieboonen, vaten zeep en melasse inslaan (tegen extra prijzen nog wel) alsof de stelling Amsterdam op 't punt stond afgesneden te worden; de zaak heeft den zeer ernstigen kant, dat nu

855 sommige huishoudens overdadig, andere in 't geheel niet voorzien zijn. De Overheid vaardigt met 't oog daarop de verklaring uit, dat buitengewone maatregelen worden voorgesteld waardoor zoowel het opkopen van levensmiddelen door handelaren en particulieren als het vragen van buitensporige prijzen onmogelijk wordt gemaakt. Door direct ingrijpen van de Overheid in verband daarmede wordt de aandacht van het

860 publiek er op gevestigd, dat het geen nut heeft thans bijzonder groote voorraden in te slaan, daar deze toch in beslag kunnen worden genomen en het zeker valt af te raden buitengewone prijzen te betalen, aangezien dit tot niets anders dan tot verlies van den koper aanleiding kan geven zonder hem eenig voorrecht ten aanzien van het gebruik der waren te verschaffen.

865

Distillateurs en de accijnsgelden.

In eene buitengewone vergadering van den Bond van Distillateurs is de volgende motie aangenomen: De bond van distillateurs in Nederland, overwegende, dat het dreigend oorlogsgevaar het credietwezen in hooge mate heeft geschokt, dat de leden, indien zij

870 voortgaan hunnen afnemers crediet te geven voor accijnsgelden, daardoor zulke groote risico's loopen, dat ernstige gevaren voor het geheele bedrijf kunnen ontstaan; besluit ter kennis te brengen van heeren afnemers, dat voorloopig geen gedistilleerd zal worden afgeleverd tenzij vooraf de accijns aan de distillateurs worde overgemaakt.

875

De regeering heeft maatregelen genomen om te zorgen, dat de leden der Staten-Generaal morgen, wanneer het reizigersvervoer op de spoorwegen gestremd zal zijn, met de militaire treinen Den Haag kunnen bereiken, tot bijwoning van de vergadering, en, voor zoover noodig, voor den terugkeer.

880

Verschillende berichten.

Spedvergadering Raad van State.

Naar men verneemt, is de Raad van State Zaterdag driemaal in speedvergadering bijeen geweest, den derden keer tot zeer laat in den avond.

885

Het Hoofdcomité van het Nederl. Roode Kruis doet den volgenden oproep:

Landgenooten!

Wij staan wellicht aan den vooravond der verschrikkingen van den oorlog.

Hulp en steun aan zieke en gewonde Landszonen te brengen is de schoone taak van het

890 Nederlandsche Roode Kruis.

Om die taak met vrucht te kunnen vervullen is zéér veel geld noodig.

Wij zijn overtuigd dat eene enkele oproeping voldoende zal wezen ruime gaven te doen toevloeien. Wie spoedig zendt, helpt dubbel!

Toezendingen worden gaarne ingewacht aan het Hoofd-Comité van het Nederlandsche Roode

895 Kruis, Lange Voorhout 6, Den Haag.

Het dagelijksch Bestuur uit het Hoofd-Comité:

Hendrik, Prins der Nederlanden, Hertog van Mecklenburg, voorzitter.

Naspeuringen van Paul Theelen: 3 augustus 1914

M. B. Rost van Tonningen, O.-voorzitter.
J. C. Verspijck Mijnsen, wn. penningmeester.
900 A. A. J. Quanjer.
Dr. G. W. Boland.
M. Mazel, secretaris.

905 Mobilisatie-Comité. — Te 's-Gravenhage is opgericht een comité van werkverschaffing en ondersteuning gedurende het tijdperk van mobilisatie.
Dit comité stelt zich voor, een onderzoek in te stellen naar de gezinnen, welke tengevolge der mobilisatie op eenigerlei wijze hulp van noode hebben en maatregelen te beramen om in den nood te voorzien.
Sub-comité's zullen in verschillende wijken der stad worden gevormd.
910 Binnenkort zullen nadere mededeelingen worden gedaan.
Het comité is voorloopig samengesteld uit de heeren: G. J. W. Koolemans Beijnen, gepensionneerd luitenant-generaal; H. de Wilde, wethouder der gemeente 's-Gravenhage; J.J. Berdenis van Berlekom, arts; Mr. Dr. J. Eysten, directeur van *Het Vaderland*, en L. Hoejenbos, lid van den Gemeenteraad.
915 Ook te Amsterdam zal men wel spoedig zulk een comité in elkaar zetten.

Belangelooze hulpverlening. — In Den Haag heeft zich uit leerlingen en oud-leerlingen van eenige scholen een comité gevormd, dat zich ten doel stelt
920 belangelooze hulp te verleen aan particulieren en maatschappijen, die wegens de algemeene mobilisatie, gebrek aan werkkrachten hebben. Op leerlingen van Gymnasia, H. B. S.. Lyceum en andere inrichtingen van M. O., wordt een beroep gedaan.

De werkzaamheden voor de Provinciale Landbouwtentoonstelling te Middelburg, die bepaald was op 8, 9 en 10 September, zijn stop gezet.
925 Tal van winkels in eetwaren in Den Haag zijn tengevolge van de plotseling ontwaakten overmatigen kooplust gesloten.

930 Uitstel Hoefijzerweek. — Met het oog op de ernstige tijdsomstandigheden meent het bestuur van het Hoefijzerverbond de Hoefijzerweek, die op 2 Aug. zou aanvangen, voor onbepaalden tijd te moeten uitstellen.

Bekanntmachung.

betreffend den Kriegsbetrieb des Kaiser Wilhelm-Kanals.

935 Der Kriegsbetrieb des Kaiser Wilhelm-Kanals hat begonnen. Das Kanalgebiet ist für Handelsschiffe zur Zeit gesperrt. Ausnahmen hiervon bedürfen in jedem einzelnen Falle der Genehmigung des Chefs der Marinestation der Ostsee in Kiel.
Amsterdam, den 2 August 1914.

Der Kaiserlich Deutsche Generalkonsul RIENAECKER.

940 **VERTALING:** De oorlogstoestand op het Keizer Wilhelmkanaal is ingetreden. Het Kanaal is voor handelsschepen gesloten. In bijzondere gevallen kan met toestemming van den Chef van het Marinestation van de Oostzee te Kiel hiervan worden afgeweken.

BEKANNTMACHUNG.

945 Seine Majestät der Deutsche Kaiser hat Mobilmachung angeordnet. Alle in den Wiederlanden sich aufhaltenden deutschen Wehrpflichtigen werden aufgefordert, unverzüglich nach Deutschland zurückzukehren und sich den Militärbehörden zu stellen.
Amsterdam, den 2. August 1914.
Das Kaiserlich Deutsche Generalkonsulat für die Niederlande.

950

VERTALING. Bekendmaking.

Z. M. de Deutsche Keizer heeft de mobilisatie bevolen. Alle in Nederland zich bevindende Deutsche militieplichtigen worden opgeroepen onverwijld naar Duitschland terug te keeren en zich bij de militaire autoriteiten aan te melden.
955 Amsterdam, 2 Aug. De Deutsche Consul-Generaal.

BRIEVEN VOOR MILICIENS EN LANDWEERPLICHTIGEN.

De directeur-generaal der posterijen en telegraphie vestigt de aandacht van belanghebbenden op de noodzakelijkheid om de brieven en andere stukken voor hen, die
960 zich onder de wapenen bevinden, van zoo volledig mogelijke adressen te voorzien. Behalve de naam van den geadresseerde is in ieder geval tevens te vermelden het korps en het onderdeel waartoe hij behoort.
Voor hen, die bij da bezetting van de liniën en stellingen behooren, worde, indien

Naspeuringen van Paul Theelen: 3 augustus 1914

965 deze bekend is, de plaats van bestemming op het adres aangegeven; is die niet bekend,
dan worde de naam van de linie of stelling als adres vermeld. De brieven, enz. voor
degenen die nog in de garnizoensplaatsen zijn vereenigd, worden naar die plaatsen
geadresseerd, totdat het veldleger buiten die garnizoenen wordt samengetrokken.
970 Alsdan moet het adres zoo mogelijk bovendien de aanduiding van de divisie van het
veldleger bevatten.

NED. SCHEPEN EN OOSTENRIJSISCHE SCHEPEN.

Ter kennis van belanghebbenden wordt gebracht, dat, blijkens ontvangen mededeeling,
de Regeering van Oostenrijk-Hongarijë op den grondslag van wederkeerigheid de
Nederlandsche certificaten van deugdelijkheid heeft erkend en haren ambtenaren
975 opdracht heeft gegeven om tot nader order de onder Nederlandsche vlag varende
handelsschepen, welke voorzien zijn van een Nederlandsch certificaat van
deugdelijkheid, niet aan een onderzoek te onderwerpen.
Van dezen regel zijn die Nederlandsche schepen uitgezonderd welke bestemd zijn om
tusschendekspassagiers, behoorende tot den Oostenrijksch-Hongaarschen Staat en in een
980 der Oostenrijksche of Hongaarsche havens ingescheept, te vervoeren buiten de grenzen
der Middellandsche Zee.
De Oostenrijksche en Hongaarsche havenautoriteiten behouden evenwel het recht om het
inschepen van passagiers of van lading te verbieden in het geval dat een schip in
kennelijken toestand van onzeewaardigheid verkeert.

985

Tegen den Oorlog.

Men meldt ons uit Den Haag:

Onder een hevig onweder had heden de sociaal-democratische anti-oorlogsmeeting op
Houtrust plaats, door ongeveer 3500 personen bezocht. Sprekers waren Troelstra,
990 Albarda, Duisj, Loopuit. Troelstra wijdde woorden van groote waardeering aan de
nagedachtenis van Jaurès.

Ten slotte werd een motie aangenomen, waarin de S. D. A. P. verklaart, de regeering
te willen steunen, ook wat betreft de mobilisatie, doch van de regeering te eischen,
dat zij door beslag te leggen op alle voorraden levensmiddelen, niet slechts zorgen
995 zal voor de gemobiliseerden, doch ook voor de noodlijdende gezinnen van de
achterblijvenden.

H. M. de Koningin-Moeder. - H.M. de Koningin-Moeder is Zaterdag per auto tegen 1 uur
uit Soestdijk naar Den Haag gekomen. H. M., die in het Paleis Noord-Einde gelogeed
1000 is, keert heden, Maandag, weer naar Soestdijk terug.

Daar H. M. overeenkomstig het voorgenomen reisplan is teruggekeerd, is de terugkomst
van H. M. derhalve niet vervroegd.

De feestelijkheden zoowel ten Hove als vanwege de gemeente ter gelegenheid van den
verjaardag van H. M. de Koningin-Moeder, de illuminatie zoowel als het vuurwerk,
1005 gingen niet door.

Telegraphie.

Telegrammen. Het gebruik van geheim schrift (overeengekomen taal en cijferschrift)
behalve in regeeringstelegrammen, is geschorst.

1010

TELEGRAMMEN.

BERLIJN, 2 Aug. In den afgeloopen nacht is een vijandelijk luchtschip gezien, varende
van Kerpsich naar Andernach. Dienzelfden nacht poogde een hotelhouder te Kochem met
zijn zoon de tunnel bij Kochem op te blazen. Dit mislukte, beiden werden
1015 neergeschoten.

Er zijn vijandelijke vliegtuigen gezien van Duren naar Keulen.

Bij Wezel is een Fransch vliegtuig neergeschoten.

Kochem ligt aan de Moezel.

1020 **BERLIJN**, 3 Aug. Adam Tractatus, een Fransch dokter te Metz, heeft gisteren gepoogd
om, geholpen door twee verkleede Fransche officieren, de waterputten met cholera-
bacillen te besmetten. Hij werd volgens de krijgswetten gefusileerd.

1025 **BERLIJN**, 2 Aug. De kleine kruiser 'Augsburg' rapporteert hedenavond 9 uur per
draadloos telegram:
«Ik beschiet de oorlogshaven van Libau, ben in gevecht met een vijandelijken kruiser.
Ik heb mijnen gelegd. De oorlogshaven Libau staat in brand».
(De haven- en handelsstad Libau ligt aan de Oostzee in Koerland. Zij telt ruim 65,000
inwoners. In 1893 werd reeds begonnen met den bouw van een groote oorlogshaven,

Naspeuringen van Paul Theelen: 3 augustus 1914

1030 gedoopt naar Tsaar Alexander).

PARIJS, 2 Aug. De »Temps« meldt dat de minister van staat van Luxemburg een nota heeft gericht tot Viviani om kennis te geven dat de neutraliteit van het Groot-Hertogdom door Duitschland werd geschonden. Luxemburg protesteerde bij de Duitse regeering.

1035

PARIJS, 2 Aug. (Officieel). De Duitschers zijn bij Cirey Frankrijk binnen gedrongen. De ministers vergaderen op het Elysée.

1040

[No. 13698 van Het Nieuws van den Dag]

Eerste Blad.

BERICHT.

1045 Wegens de zeer bijzondere omstandigheden zal, in deze dagen van crisis en oorlog, iederen ochtend een beknopt extra-blad onzer courant uitgegeven en aan onze abonnés bezorgd worden. DE DIRECTIE.

ONZE EXPEDITIE.

1050 Heden, Maandag, is het spoorwegvervoer in geheel het land in beslag genomen door de Mobilisatie. Onze expeditie doet wat maar eenigszins mogelijk is om de verzending van ons blad naar alle plaatsen in Nederland zoo snel en geregeld mogelijk te doen plaats hebben. Voor tijdige aankomst en bezorging kan zij echter niet instaan. DE DIRECTIE.

Duitschland en België.

1055 **BRUSSEL**, 3 Aug. De Fransche gezant heeft den Belgischen minister van Buitenlandsche zaken hedenmorgen om halfdrie medegedeeld, dat drie bestuurbare luchtschepen boven Brussel manoeuvreerden en dat de Duitschers België binnengevallen zijn. Hij heeft zijn regeering gewaarschuwd en eveneens de gezanten van Engeland en Rusland. De Belgische regeering moet, naar men zegt, geweigerd hebben de Duitse krijgsoperaties te vergemakkelijken en zou zich op Antwerpen terugtrekken.

1060

1065 **BRUSSEL**, 3 Aug. De "Etoile Belge" meldt, dat de Duitse gezant Zondagavond 7 uur aan den Belgischen minister van buitenlandsche zaken een ultimatum overhandigd heeft, waarin aan België een entente voorgesteld wordt ten einde de Duitse operaties te vergemakkelijken. België wordt tot Maandagmorgen 7 uur tijd gelaten voor antwoord. Toen de regeering in bezit was van het ultimatum is de Koning onmiddellijk gewaarschuwd. De ministerraad heeft onder voorzitterschap van den Koning tot middernacht vergaderd. Het ontwerp van antwoord is aan een nieuwe vergadering van den ministerraad onder voorzitterschap van den Koning voorgelegd. De ministers bleven tot 1070 4 uur 's morgens bijeen. Het antwoord van België zal hedenmorgen worden medegedeeld.

1070

BRUSSEL, 2 Aug. De "Etoile Belge" meldt, dat hedenmorgen om 3.50 te Brussel officieel bericht is ontvangen, dat de Duitse troepen bij Visé (in België aan de Limburgsche grens) gezien zijn. Te Luik is alarm gemaakt.

1075

BRUSSEL, 2 Aug. De burgemeester van Brussel heeft alle samenscholingen, die ten doel kunnen hebben sympathie te betuigen ten zien van het een of andere land, verboden.

1080 **BRUSSEL**, 2 Aug. Goblet d'Alviella en Paul Hymans zijn benoemd tot ministers van staat.

Duitschland en Frankrijk.

1085 **BERLIJN**, 3 Aug. Een grensschending, door de Franschen bij den Schluchtpas op 1 Augustus, is thans als zeker vastgesteld. De Duitse grensposten zijn beschoten, doch hebben geen verliezen geleden.

1085

PARIJS, 3 Aug. In de heden gehouden zitting van den ministerraad heeft men besloten tot maatregelen van clementie ten aanzien van politieke misdadigers. De uitvoering van het decreet betreffende de sluiting en opheffing der congregaties, is uitgesteld.

1090

PARIJS, 2 Aug. De ministerraad heeft besloten om de kamers tegen morgen (3 Aug.) bijeen te roepen.

PARIJS, 2 Aug. De kamer is voor Dinsdag en niet voor Maandag bijeengeroepen, ten

Naspeuringen van Paul Theelen: 3 augustus 1914

- 1095 einde allen parlementsleden tijd te laten om aan de oproeping gevolg te geven. Het ministerie van financiën kondigt een moratorium af tot 31 Augustus, dat toepasselijk is op de deposito's en de rekening courant.
- 1100 PARIJS, 2 Aug. Baron von Schön heeft hedenmiddag een bezoek gebracht aan minister Viviani.
- PARIJS, 3 Aug. Gisteravond zijn de vensters van een grooten Duitschen juwelierswinkel ingeslagen.
- 1105 **De mobilisatie in Frankrijk.**
PARIJS, 3 Aug. De berichten over de samentrekking der troepen zijn uiterst bevredigend. De dienst der militaire treinen wordt met groote regelmatigheid onderhouden en de defensieve operaties worden uitgevoerd tot groote tevredenheid der militaire autoriteiten.
- 1110 **De houding van Engeland.**
PARIJS, 3 Aug. De bladen zeggen, dat het, volgens verklaringen, de laatste dagen afgelegd door Sir Francis Bertie zeker is, dat Engeland tusschenbeide zal komen in een eventueel Fransch-Duitsch conflict. De "Petit Parisien" zegt, dat Engeland niet
- 1115 alleen de vloot gemobiliseerd heeft, maar ook een expeditie-korps, vormt onder aanvoering van generaal French.
- LONDEN, 2 Aug. Canada en Nieuw-Zeeland hebben aan Koning George en aan het Britsche parlement de verzekering gegeven, dat zij hun uiterste best zullen doen om het
- 1120 moederland te steunen.
- LONDEN, 3 Aug. De minister van binnenlandsche zaken heeft een besluit gepubliceerd, waarbij het vliegen boven Engelsch grondgebied verboden wordt.
- 1125 LONDEN, 2 Aug. De ministerraad, die hedenmorgen om 11 uur bijeengekomen was, is van 2 tot 6 uiteengegaan.
- LONDEN, 3 Aug. Men verneemt, dat de regeering aan het parlement voor defensieve maatregelen een crediet heelt aangevraagd van 50 millioen pond sterling. Het kabinet
- 1130 zal heden wederom bijeenkomen. Minister Asquith zal een verklaring afleggen in het parlement.
- LONDEN, 3 Aug. Gisteravond hebben zich geestdriftige tooneelen afgespeeld in het Londensche Westend. Een groote menigte juichte de ministers toe bij het verlaten van
- 1135 den ministerraad en daarna werd er een betooging gehouden voor het Buckingham-paleis. De menigte zong het God save the King en de Marseillaise.
- BERLIJN, 2 Aug. (part.) De Britsche gezant heeft hedenmiddag aan den Duitschen staatssecretaris van buitenlandsche zaken gevraagd of Duitschland voornemens was de neutraliteit van België te respecteeren. De staatssecretaris kon hierop niet
- 1140 antwoorden.
- Uit Oostenrijk Hongarije.**
- 1145 BOEDAPEST, 3 Aug. Aartshertog Karel Frans Jozef en aartshertogin Zita zijn hier aangekomen. De aartshertog sprak aan het station met tien consul-generaal van Duitschland en met dien van Italië, en zeide, dat de Keizer zich, ondanks zijn drukken arbeid, in uitstekenden welstand bevindt. Op den geheelen weg naar het paleis te Ofen werd hij door een groote menigte geestdriftig toegejuicht.
- 1150 BOEDAPEST, 3 Aug. In antwoord op een begroetingsrede van den burgemeester, heeft de troonopvolger, aartshertog Karel Frans Jozef, gezegd, dat de Keizer hem verzocht had, in deze ernstige dagen haar de hoofdstad van Hongarije te gaan. Hij was met vreugde naar Hongarije gekomen, daar de Hongaarsche natie zonder onderscheid van klasse, partij of nationaliteit, een hartverheffend toonbeeld van koningstrouw biedt. Het
- 1155 vervulde hem dan ook met trots, dat de natie, volstrekt eensgezind met den troon, de beproeving, die het noodlot haar oplegt, met offervaardigheid aanvaard heeft. De toespraak van den aartshertog werd geestdriftig toegejuicht.
- De neutralen.**
- 1160 STOCKHOLM, 3 Aug. De minister van oorlog heeft, ten einde de neutraliteit van Zweden

te waarborgen, de mobilisatie gelast van de reserve en van het landleger, dat de kust van het koninkrijk moet bewaken; voorts van de troepen op het eiland Gothland en van de garnizoenen der vestingen. Verder zullen de rekruten, die zich eerst de volgende maand hadden moeten aanmelden, reeds thans moeten opkomen.

1165

De houding der Balkanstaten.

BOEKAREST, 3 Aug. Het blad "Seara" zegt, dat de houding van Roemenië bij een grooten wereldoorlog niet twijfelachtig kan zijn. Alleen uit Rusland dreigt gevaar voor Roemenië. Dit land dient zich dus aan de zijde van het Drievoudig Verbond te scharen. Het zou waanzin zijn, te gelooven, dat Rusland, welk land met alle macht Oostenrijk-Hongarije bestrijdt, alleen om een Panslavistisch ideaal te verwezenlijken een Groot-Roemenië zou dulden. Na de vernietiging van Oostenrijk-Hongarije zou Roemenië aan de beurt komen.

1170

SOFIA, 3 Aug. Bij de bespreking van der begrooting van buitenlandsche zaken in het Sobranje hebben Gesjot en de leider der democraten, Malinof, verklaard, dat hunne partijen de regeering tijdens de tegenwoordige crisis steunen zullen. Minister-president Radoslawof zeide, dat hij, zoodra hij kennis genomen had van de Oostenrijksch-Hongaarsche nota, verklaard heeft, dat Bulgarije tot aan de beslechting van het conflict, volkomen neutraal zou blijven. Wat de Roemeensch-Bulgaarsche grensincidenten betreft, de minister-president was verheugd te kunnen mededeelen, dat beide regeeringen de wereld konde kunnen doen van het feit, dat alle geschillen, die een gevolg waren van genoemde incidenten, geheel weggeruimd zijn. De betrekkingen tot Turkije zijn van meer dan vriendschappelijken aard en die tot Griekenland zijn nu definitief weer hervat. Alle geschillen die een gevolg zijn van de jongste oorlogen, zijn nog niet uit den weg geruimd, maar zij worden allengs geregeld.

1180

1185

KONSTANTINOPEL, 3 Aug. De regeering heeft officieel te kennen gegeven, dat zij neutraal wenscht te blijven, doch heeft een gedeeltelijke mobilisatie gelast.

1190

(Zie verder Laatste Berichten).

Nederland en de Crisis.

Uit Haarlem. — Aan het Stadhuis meldden zich tot gistermiddag 1 uur 600 vrouwen aan voor ondersteuning. Zaterdagavond werd voor rijst 40 cent en voor zout 20 cent per pond geëischt. Aan deze toestanden maakt de nieuwe wet thans gelukkig een einde. De bakkers en handelaren in koloniale waren hebben besloten, alleen tegen contante betaling te leveren. Hedenmorgen heeft de Gemeenteraad van Haarlem, te 9 u. voor een spoedeisende vergadering saamgekomen, besloten: dat de kermis, die heden zou ingaan, om den ernst der tijden, niet gehouden zal worden, en tevens dat allen, die tenten, kramen of eenige andere inrichting voor kermisbedrijf of vermakelijkheid opsloegen, hun vollen den inleg terug zullen krijgen.

1195

1200

Uit Leiden. — Ofschoon de zich snel opvolgende gebeurtenissen in het buitenland en de maatregelen door de overheid hier te lande genomen, in onze gemeente opvallend kalm werden opgenomen te meer opmerkelijk, omdat rijke fabrieksbevolking niet bijzonder ontwikkeld is, wordt de naaste toekomst toch met zorg tegemoet gezien.

1205

Verschillende fabrieken in de textiel-nijverheid zijn slecht van grondstoffen voorzien, bij anderen is de steenkolenvoorraad niet groot en wanneer de toestand zoo voortduurt, zullen de meeste fabrieken moeten worden stopgezet, wat een ware ramp zou wezen. Om daartegen bijtijds maatregelen te nemen, wordt thans reeds overwogen hoe dit zal moeten geschieden, liefst door samenwerking van overheid en particulieren met de industrieelen zelf.

1210

Ook het vraagstuk der volksvoeding in verband [met] de aldaar stijgende prijzen wordt onder de oogen gezien.

1215

In aansluiting met het bovenstaande kunnen wij mededeelen, dat jhr. mr. dr. N. C. de Gijsselaar, als hoofd der gemeente, tot een aantal ingezetenen van verschillende gezindten, waaronder ook een tweetal sociaal-democraten, de uitnoodiging heeft gericht, een comité te vormen met het doel gelden te verzamelen en steun te verlenen aan de vrouwen en andere achterblijvenden van tot den dienst opgeroepen militaire, zoowel als aan hen die om een of andere oorzaak door werkloosheid werden getroffen.

1220

Te Maastricht is de voormalige Augustijnerkerk tot Roode Kruis-Ziekenhuis ingericht. Bij de opening Zondagmiddag werd bet woord gevoerd door den burgemeester, mr. van Oppen, dr. Bocx en den garnizoens-commandant, den luit.-kolonel J. W. van Alphen. Deze laatste wees er op, dat men in deze ernstige dagen de zonzijde der dingen moest nemen en men bet hoofd koel moest houden. Hij eindigde met de spreuk onlangs door den

1225

Naspeuringen van Paul Theelen: 3 augustus 1914

1230 burgemeester gebezigd: «vreest God, eert den Koning, doet uw plicht, de Heer
bescherm de stad Maastricht.» Het initiatief tot de oprichting van het Ziekenhuis
werd genomen door de afdeeling van het Roode Kruis, waarvan de burgemeester
1235 voorzitter is. De inrichting geschiedde onder leiding van dr. Brocx, daarin
bijgestaan door drie gediplomeerde verpleegsters, een kolonne van het Roode Kruis en
een twintigtal dames, die zich als vrijwillige verpleegsters hebben aangemeld. Er
zijn 6 zalen beschikbaar voor 60 patiënten. In 24 uur tijd is de geheele inrichting
tot stand gekomen. Dr. Brocx, dr. Schaapkes van Rimpst en dr. Hubrechts, benevens een
1240 officier van gezondheid zullen als geneesheeren optreden. De eerw. broeders zullen
voor het eten zorgen.
De Duitschers in de badplaatsen. - De Deutsche logé's der verschillende badplaatsen
vertrekken met der haast. Gisteravond reeds stopten buitengewoon lange treinen,
getrokken door twee locomotieven, van badplaatsen uit Noord- en Zuid-Holland, vol
1245 Deutsche familiën, te Haarlem, waar vele wachtenden met moeite in een der voertuigen,
die hen naar hun vaderland zouden brengen, een plaats vonden.

Militaire berichten.

1245 Het Algemeen Hoofdkwartier van den opperbevelhebber van Land- en Zeemacht,
adjudanten, ordonnans-officieren, is te 's-Gravenhage gevestigd in het gebouw,
bestemd voor den generalen staf, verkenningen, krijgsgeschiedkunde, bibliotheek van
het Departement en Topografische inrichting.
Alle bescheiden, bestemd voor den opper-bevelhebber, komen in bij een centraal-bureau
O. V. I. (Ontvangst, verzending, inschrijving), waarvan hoofd is de kapitein van den
1250 generalen staf, jhr. Wittert.
In dit bureel geschiedt de sorteering en worden de stukken ter behandeling over de
verschillende afdeelingen verdeeld.
Deze afdeelingen zijn:
Eerste afdeeling: Beheer Landmacht (hoofd, generaal-majoor Hoogeboom).
1255 Onder deze afdeeling ressorteeren de inspecteurs der verschillende wapens, die hun
standplaats in Den Haag behouden.
Tweede afdeeling: Beheer Zeemacht.
Deze afdeeling M. S. (Marine Staf) hoofd kapitein ter zee, chef van den marine staf.
Derde afd.: Afdeeling Generale Staf, verdeeld in 4 onder-afdeelingen. Hoofd de sous-
1260 chef van den generalen staf, kolonel Dufour.
Vijfde afdeeling, E. V. (Etappen en verkeerswezen) Hoofd sous-chef van den generalen
staf voornoemd. Hierbij behooren: postduivendienst, luchtvaartafdeeling,
automobielwezen, post-, telegraaf- en telefoonwezen.
Zesde afd. H. D. (Huishoudelijke dienst met onderafdeelingen: administratie,
1265 stafwacht, ordonnancen). Na behandeling komen de stukken van de afdeelingen terug op
het bureau O. V. I., vanwaar zij gaan naar den opperbevelhebber.
Den omgekeerden weg volgen de stukken die van den opperbevelhebber naar het bureau O.
V. I. gaan. Voor de behandeling van kabinetszaken, politiek e. d., is tusschen den
opperbevelhebber en het bureau O. V. I. ingeschakeld het Kabinet, waarvan chef is
1270 generaal Kemper, gouverneur der Kon. Mil. Academie.
De militaire onderwijsinrichtingen zijn uiteraard gesloten t.w.: de Hoogere
Krijgsschool, de Kon. Mil. Academie, de Cadettenschool en de Hoofdcursus. Het
personeel is voor het oogeblik in andere functiën geplaatst.
1275 Wij zijn gemachtigd mede te deelen dat de vergoedingen, die ingevolge de artt. 84 der
Militiewet en 15 bis van de Landweerwet worden uitbetaald aan de gezinnen waarvan de
kostwinners zich onder de wapenen bevinden, even goed worden uitbetaald gedurende de
mobilisatie, zooals in die artikelen staat vermeld.
De requesten voor het bekomen van eene dergelijke vergoeding moeten tijdens de
1280 strijdmacht gemobiliseerd is niet worden gericht tot den Minister van Oorlog, doch
gericht tot en ingediend bij den burgemeester van de woonplaats van het gezin.

BUITENLANDSCH NIEUWS.

Het begin van den oorlog.

1285 'De oorlog is begonnen.' Het waren die veelzeggende, historische woorden in een
telegram uit Berlijn, die gistermorgen een einde maakten aan alle hoop dat het toch,
niettegenstaande alles, nog niet zou gebeuren. De oorlog is begonnen: de Russen
hebben op verschillende plaatsen de Deutsche grens overgetrokken. Of er in Sint-
Petersburg een oorlogsverklaring afgelegd is, is nog altijd niet geheel zeker: Reuter
heeft het geseind, maar in Berlijn heeft men er niets meer over vernomen. Maar
1290 waartoe een oorlogsverklaring! Het Deutsche ultimatum liet geen twijfel over: toen
Rusland Zaterdag om twaalf uur niet geantwoord had op het Deutsche ultimatum tot
demobilisatie was de beslissing gevallen, en de vijandelijkheden, 's nachts geopend,

waren een logisch gevolg.

- 1295 Maar wat Duitschland Rusland verwijt, volgens Fransche berichten deed het 't zelf jegens Frankrijk. De oorlog was niet verklaard, de termijn van het ultimatum wel afgeloopen maar in het ultimatum was niet gedreigd met den oorlog, en toen zouden, zonder den gezant terug te roepen, zonder de diplomatieke betrekkingen af te breken, zonder den oorlog te verklaren, de Duitsche troepen op twee plaatsen de grens overgetrokken zijn, en heeft Duitschland de neutraliteit geschonden van Luxemburg, 1300 terwijl het op het punt staat hetzelfde te doen mee België. Dat alles was verwacht door de strategen: de Fransche grens bij Elzas-Lotharingen is zoo geducht versterkt, dat de Duitsche troepen met schending van België's en Luxemburgs – wellicht Nederlands – neutraliteit een inval zouden doen in Noord-Frankrijk dat minder goed 1305 verdedigd is dan het Oosten. Toch, nu het zoo gaat, treft deze Duitsche houding als een schending van alle internationaal rechts begrip, en de motiveering dat anders Frankrijk datgene gedaan zou hebben wat Duitschland thans doet, of dat de spoorwegen in Luxemburg, die Duitsch zijn, door Duitsche soldaten beschermd moeten worden, doet aan als een voorwendsel.
- Overigens is uit strategisch oogpunt deze eerste Duitsche manoeuvre vermoedelijk van 1310 zeer veel belang. Herinnert men zich het geschrijf in de Fransche pers over 'la tronée Luxembourg?' (het gat van Luxemburg). Daarmee werd bedoeld, dat terwijl heel de Fransche grens tegenover Duitschland schitterend beschermd is, men de Luxemburgsch-Fransche grens onvoldoende versterkte. Natuurlijk is toen veel van deze beweringen tegengesproken, en men heeft ook terstond maatregelen genomen om in de 1315 leemte te voorzien, maar vermoedelijk is de versterking der Fransche grens daar nog heel wat minder geducht dan aan den oostkant, en vandaar dat Duitschland met zoo groote haast, nog vóór de oorlogsverklaring, tot de bezetting van het groothertogdom is overgegaan.
- Wat voorts de berichten over de troepenbewegingen betreft, men bedenke wel, dat het 1320 hier vermoedelijk nog maar alleen over manoeuvres der voorposten gaat, die overigens toch van genoeg belang zijn. Men ziet dan in de telegrammen die men vergelijkte met de schetskaart in dit blad, dat volgens de Fransche berichten het Duitsche leger in beweging is langs de geheele linie, van de Nederlandsche af tot aan de Zwitsersche toe. Althans, indien het telegram van de Etoile Belge juist is, dat de Duitsche 1325 troepen bij Visé – het grensstation in België op de lijn Maastricht–Luik gezien zijn, dan wordt blijkbaar de route zoo noordelijk genomen als mogelijk is zonder over Nederlandsch gebied te gaan. Ziet men dan verder naar het zuiden, dan vindt men in Ulflingen (Trois Vierges), het tweede punt, in Longwy het derde, Cerey – aan de grens van Elzas, Lotharingen – het vierde en eindelijk bij Belfort het vijfde punt, waar de 1330 vijandelijkheden geopend zouden zijn.
- Men lette echter wel: dit alles wordt van Duitschen kant op dit oogenblik nog stellig ontkend, en gezegd wordt dat, integendeel, Frankrijk zonder oorlogsverklaring de vijandelijkheden begonnen is, door een aantal Duitsche plaatsen in de Vogezes te bezetten en voorts door vliegers, via België en Holland, met bommen boven Duitsch 1335 gebied te zenden. Die bewering wordt gesteund door de berichten over een Franschen vlieger, die bij Wezel zou zijn neergeschoten.
- Ook de krijgsverrichtingen aan de Russisch-Duitsche grens zijn nog in haar eerste stadium, en alleen de Duitsche kruiser Augsburg heeft belangrijk oorlogswerk verricht door de Russische Oostzee-haven in Koerland in brand te schieten.

1340

Engeland's houding.

- Nu het zeker of zoo goed als zeker is, dat Rusland, Oostenrijk, Duitschland en Frankrijk in den wereldstrijd gewikkeld zijn, richt zich aller oog op Engeland. Vóór 1345 het uitbreken van den oorlog is het een wijd verspreide opvatting geweest, dat Engeland, getrouw aan zijn oude gewoonte, de volkeren van het vasteland elkander zou laten verscheuren, om dan op het laatste oogenblik, als allen moe gevochten zijn, invloed te oefenen op de vredesvoorwaarden, natuurlijk zóó dat Engeland zelf er wel bij vaart. Evenwel, sinds gisteren is men daar niet meer zoo zeker van: er is in Engeland ongetwijfeld een sterke strooming voor onthouding in dit 1350 'vastelandsconflict', maar de tegen-strooming is vermoedelijk niet minder sterk, en welke van de twee het bij de verantwoordelijke staatslieden winnen zal, is op het oogenblik waarop wij schrijven nog niet te zeggen. Ziehier allereerst de middenmeening, vermoedelijk die van de regeering, geciteerd uit de *Westminster Gazette*:
- 1355 »En wat moeten wijzelf doen? Die vraag drukt zwaar op alle Britten, in welk deel van de wereld ze ook mogen wonen. Wij hebben tot het uiterste gestreden om de rol van bemiddelaar te blijven spelen en te blijven staan tusschen de twee kampen en zelf niet mee te doen. »Dit land – zou heeft de eerste minister gezegd in een

1360 gedenkwaardig antwoord aan het lagerhuis – staat onder geenerlei verplichting, die
niet openbaar en bekend is aan het huis, waardoor het gedwongen wordt deel te nemen
aan eenigen oorlog. Dit, verkondigd ten aanhoore van heel de wereld, geen jaar
geleden, verzekert ons de vrije hand en veegt alle theorieën en hypothesen weg, die
1365 ons voorstellen als gebonden door afspraken, welke te verbreken oneerlijk zou wezen.
Maar Duitschland weet, dat er bepaalde verdragen zijn, welke breuk ons in een
moeilijke positie zou plaatsen. En het weet ook, dat er zekere mogelijkheden bestaan
van een ontwikkeling van den strijd tusschen Duitschland en Frankrijk, waardoor de
openbare meening in Engeland geprikkeld zou worden, en wij van ons tegenwoordig
standpunt om neutraal te blijven als we eenigszins kunnen, afgedrongen zouden kunnen
worden. Wij keuren zeer sterk de pogingen door sommigen gedaan af, om de openbare
1370 meening in die richting te prikkelen en ons tot het roekeloze plan te brengen, van
onze landlegermacht te wagen in een vastelandsoorlog. Wij hebben te denken aan de
zware verplichtingen, die wij tegenover ons eigen rijk hebben; wij moeten vóór alles
denken aan de veiligheid van Indië en Egypte.
Onze strijdmacht in Europa ligt ter zee en die strijdmacht zal, daar vertrouwen wij
1375 op, gebruikt worden om den vrede van dit land tot het uiterste te bewaren en de
worsteling tusschen de andere landen binnen de grenzen te houden. Maar het zou
dwaasheid zijn om te zeggen, dat er geen gevaren verscholen lagen in die vreedzame
politiek. Want zelfs een krachtige daad tot bevordering van den vrede kan gevaarlijk
zijn. Maar geen enkele mogendheid kan er belang bij hebben, zijn gebied van
1380 uittarting in de huidige omstandigheden uit te breiden en wij hebben alle hoop, dat
dit land zijn positie van terrein van overleg voor hen die den vrede in Europa
wenschen, zal kunnen blijven innemen.«
Zoo schreef de *Westminster Gazette*, en zoo dacht vermoedelijk de Britsche regeering,
voordat de schending van Luxemburgs neutraliteit door Duitschland, bekend was. Zal de
1385 regeering nog zoo oordeelen, of zou zij van meening zijn, dat Duitschland thans reeds
te ver is gegaan, door de integriteit te tasten van een of twee landen, welks
neutraliteit Engeland mede heeft gewaarborgd? Er zijn reeds berichten, dat de
Britsche regeering tot maatregelen overging, en het Nauw van Calais heeft afgesloten
met zijn vloot, maar wat daar van is, weten wij niet; misschien is de beslissende
1390 stap al gevallen als dit blad ter perse gaat; anders verwacht men heden een
aankondiging van minister Asquith in het lagerhuis. Men beschouwt het reeds als een
héél ernstig teeken, dat de ministerraad op een Zondag heeft vergaderd; sinds
mensenheugenis ies dat niet gebeurd. Overigens wordt weer als gunstiger teeken
opgevat dat minister Asquith na den ministerraad met zijn vrouw naar een diner is
1395 gegaan. In elk geval schijnt het artikel der *W. G.* wel te leeren dat de berichten der
Fransche ochtendbladen, als zou Engeland een leger verzenden om Frankrijk te helpen,
vermoedelijk onjuist zijn. Wil men een voorbeeld van de pro-oorlogmeening in de
Britsche pers, men hoore de *Observer*:
»De Britsche regeering heeft 24 uur om te besluiten of zij haar plicht zal doen of
1400 niet. Indien zij in gebreke blijft, dan zijn de tradities van ons groot verleden
uitgewischt en bezoedeld. Dan zullen wij ontrouw geweest zijn aan hen die ons
vertrouwden – ontrouw aan ongeschreven beloften, die even heilig zijn als geschreven
contracten – ontrouw aan belangen, zoo duidelijk en zoo enorm groot, als er ooit op
het spel hebben gestaan in lange eeuwen. Rusland en Duitschland hebben evenals
1405 Oostenrijk den teerling geworpen, Frankrijk moet volgen. Zij alle zijn gemobiliseerd.
Op hun grenzen zullen voor het vallen van den nacht wellicht de eerste schoten worden
gevuurd van die ontzagwekkende worsteling, die het lot van de Oude Wereld voor
geslachten zal vaststellen. De eerste gebeurtenissen kunnen den einduitslag reeds
zeker maken, eerst in het Westen en dan in het Oosten van Europa. Indien, na het
1410 duidelijke aarzelen der laatste week, wij één dag langer dralen, dan zijn wij te laat
om invloed te oefenen op de ontkenning, die indirect maar zeker bij voorbaat reeds
ons noodlot zal vaststellen, evengoed als dat van onze buurlieden. De uren zijn
geteld.
En tot slot deze conclusie van een artikel, door de *Daily Chronicle* gepubliceerd en
1415 door een ongenoemde geschreven, – wij ontleenen het citaat aan het *Alg. Hbld.* van
dezen morgen:
'De slotsom die zich aan ons opdringt is dat onze buitenlandsche politiek gericht
moet zijn op het behoud van het militaire evenwicht in Europa, en ons dus in een
continentalen oorlog kan wikkelen, bij welks uitslag de Dominions in hooge mate zijn
1420 betrokken, in verband met den invloed van zulk een oorlog op hun zeehandel. Deze
opmerking echter moet aldus worden aangevuld, dat de toestand die voor ons zelve
gevaarlijk zou zijn niet kan ontstaan, tenzij eenige mogendheid of eenige groep van
mogendheden op het vasteland streeft naar het verkrijgen van een domineerende
positie'.

1425

De bezetting van Luxemburg.

Het Vaderland heeft van een ooggetuige een relaas ontvangen over de bezetting van Luxemburg door de Duitschers.

1430

Onze landgenootte logeerde te Bollendorf, een Duitsch plaatsje aan de grensrivier de Sauer, dat door middel van een brug met den Luxemburgschen oever verbonden is. Aan dien oever is ook het spoorwegstation (lijn Wasserbillig-Ettel.)

Zaterdagmorgen was de bedoelde dame met een gezelschap logeergasten de brug overgegaan, ten einde een bezoek te brengen aan het op den Luxemburgschen oever gelegen Müllertal, dat om zijn natuurschoon beroemd is.

1435

Voor de wandeling door dit dal en terug naar Bollendorf heeft men een geheelen dag noodig. Het gezelschap was 's morgens om 9.30 vertrokken en keerde te 7 uur 's avonds terug, maar... vond de brug over de Sauer door Duitse soldaten bezet.

Groote schrik, natuurlijk!

Men vroeg, naar Bollendorf te mogen gaan, maar dit werd geweigerd.

1440

Waar moest men dan heen?

Dat ging den bezettingstroepen natuurlijk niet aan.

Er werd nu uiteengezet, dat men niet alleen bereid was Bollendorf onmiddellijk weder te verlaten, indien slechts gelegenheid werd gegeven, de bagage in het hotel bij een te pakken, maar ook dat men niets liever deed dan dit.

1445

Na lang onderhandelen werd dit toegestaan. Een gewapend escorte begeleidde de plezier(!)reizigers naar het hotel. Maar er werd slechts een korten termijn toegestaan. Haast-je, rep-je moest de bagage gehaald, aangewezen, naar de brug gebracht worden; daar op de brug kon men ook de hotelrekening vereffenen. En zoo geschiedde het.

1450

Daar stond men nu met zijn inderhaast samengeraapte bagage op den Luxemburgschen oever. Luxemburg heeft, zooals bekend mag worden verondersteld, geen eigen leger. De geheele gewapende macht van het Groothertogdom bestaat uit één compagnie gendarmes, die politiediensten verricht, en over 33 standplaatsen verdeeld is, en één compagnie vrijwilligers, ter sterkte van 240 man, met inbegrip van 40 muzikanten!

1455

De aanwezige Luxemburgsche gendarmes protesteerden, maar op hun protest werd begrijpelijkerwijze geen acht geslagen.

Gelukkig kwam niet lang na de gebeurtenissen op de brug een trein aan, die de reizigers meenam tot aan het station Ettelbrück aan de groote spoorweglijn van Luik naar de hoofdstad van het Groothertogdom.

1460

Tot Ettelbrück kregen de vluchtelingen een plaatsje in den trein naar Luxemburg, die opgepropt was met reizigers van allerlei nationaliteit, welke zoo spoedig mogelijk een heenkomen trachtten te vinden. Onder hen waren er ook, die de bezetting van het station Trois Vierges (in het Duitsch Uhlflingen) hadden bijgewoond.

Trois Vierges is het Noordelijkste station in Luxemburg en gelegen aan de lijn van Luik naar Luxemburg, die van bijzondere strategische beteekenis is.

1465

Hier was in den namiddag opeens een Duitse troepenafdeeling verscheen en had het station bezet. Hier zij opgemerkt, dat deze lijn, evenals de andere groote spoorweglijnen (het door wijlen Koning Willem III aangelegde z.g. Wilhelm-netz) door een Duitse maatschappij geëxploiteerd wordt. De stationschef, ofschoon zelf

1470

Duitscher, protesteerde hevig. Een Pruisisch officier zette hem de revolver op de borst en dwong hem op deze wijze tot onderwerping. Het station werd nu geheel door Duitse soldaten bezet, de telegraaflijnen naar België werden doorgesneden en daarmede was de inbezitneming van het station een feit.

Dit alles vernamen de Hollandsche reizigers in den trein, die hen naar de hoofdstad Luxemburg bracht, waar zij des avonds te 11 uur aankwamen.

1475

In Parijs.

Alle Parijsche correspondenten – bladen krijgen wij niet meer – zijn het er over eens, dat de Parijsche bevolking zich bewonderenswaardig, kalm en beslist houdt en dat het volk van Frankrijk in den oorlog gaat als één aaneengesloten natie, die zijn partijveeten en meeningsverschillen in het land zelf vergeten heeft. Van pogingen om de republiek omver te werpen is geen sprake naar het schijnt, en alleen schrijft men dat als Frankrijk dezen oorlog verliest het vermoedelijk uit is met den republikeinscheu regeeringsvorm ook. Ziehier enkele persstemmen, die wij door een telegram van een Britsch correspondent kennen:

1485

De *Figaro* schrijft: "De teerling is geworpen. Duitschland roept zijn strijdmacht bijeen. In enkele dagen, uren wellicht, zullen wij vechten in de schrikwekkende worsteling welke thans begint. Frankrijk vecht om zijn bestaan; het is voor haar een vraag van te zijn of niet te zijn. Evenwel, de omstandigheden konden niet méér in Frankrijk's voordeel zijn. De verdeeling der mogendheden is zoo gunstig mogelijk voor

1490

Naspeuringen van Paul Theelen: 3 augustus 1914

Frankrijk, en het vecht voor een prachtige zaak: voor zijn vrijheid en het Europeesche evenwicht.

Pichon, gewezen minister van buitenlandsche zaken, schrijft het volgende in zijn *Petit Journal*:

1495 »Wij staan aan den vooravond van den oorlog. Duitschland vraagt Rusland om binnen 12 uur te demobiliseeren en aan Frankrijk wat het voornemens is te doen. Als zulke termen gebruikt worden, dan is de terugroeping van den gezant elk oogenblik te verwachten. Er is dus niets meer aan te doen, dan ons klaar te maken voor de groote ontmoeting, welke de vertegenwoordigers en de regeering van Frankrijk altijd hebben

1500 gepoogd te voorkomens.
En de *Echo de Paris*: "Engeland weet dat Duitschland, nu het ons aanvalt, geen verontschuldiging heeft. Het wil Frankrijk vernietigen en tot slavernij brengen om zodoende de opperheerschappij in Europa te verkrijgen. Geen Britsche regeering zal veroorlooven dat een mogendheid zoo machtig wordt op het vasteland."

1505 **Koning George's laatste poging.**

Zaterdagnacht, toen Duitschland en Frankrijk reeds tot mobilisatie waren overgegaan, heeft Koning George van Engeland nog een laatste wanhopige poging gedaan om den vrede te bewaren. Van 's avonds 11 uur tot 's nachts halftwee waren de ministers in vergadering geweest en daarna heeft de Koning nog een dringend telegram gezonden aan den Tsaar. De woorden van dat telegram zijn niet bekend geworden, maar uit Petersburg zijn berichten gekomen, dat men daar het bericht als hoogelijk belangrijk en zeer hoopvol beschouwde. Het schijnt, dat Koning George vóór het zenden van dit telegram nog geconfereerd heeft met Paul Cambon, den Franschen gezant, en daarna met Asquith. Nu feitelijk de oorlog begonnen is, zal deze stap van den Britschen Koning wel niet anders zijn dan van historisch belang.

De keten der geschiedenis.

1520 Het loont de moeite, de schakels van de keten, die het heden aan het verleden bindt, na te sporen, en zodoende tot op zekere hoogte aan te wijzen welke geschiedkundige oorzaken - of liever gezegd: aanleidingen - geleid hebben tot de wereldramp, die wij thans beleven:

Juli 1908. In Konstantinopel breekt een omwenteling uit; de sultans-autocratie wordt vervangen door een modernen grondwettigen regeeringsvorm.

1525 October 1908. De regeering in Weenen, vrezend dat de verandering van regeeringsvorm in Turkije zal leiden tot wijzigingen der verhoudingen op het Balkan-schiereiland, en vergrooting van Servië's macht, kondigt de officieele inlijving van Bosnië en Hertzegowina aan; Servië legt zich hierbij neder, omdat Rusland het niet voldoende steunt.

1530 September 1911. Italië maakt gebruik van Turkije's verzwakking en maakt zich meester van de Turksche gewesten Tripoli en Cyrenaica.

October 1912. Turkije, door den Italiaanschen oorlog en door den strijd tusschen oud en nieuw in het binnenland nog meer verzwakt, wordt aangevallen door de Christelijke Balkanstaten en geroofd van schier heel zijn Europeesch gebied.

1535 Juli 1913. Onder de Balkanstaten breekt strijd uit over de verdeeling van den op Turkije behaalden buit. Bulgarije verslagen, groote uitbreiding van het koninkrijk Servië.

1540 23 Juli 1914. De Oostenrijksch-Hongaarsche regeering beschouwt den moord op den troonsopvolger als een uiting der Groot-Servische propaganda, welke opvolger als een uiting der Groot-Servische propaganda, welke veer het gevolg is geweest van Servie's succes in beide Balkan-oorlogen. Zij zendt Servië het bekende ultimatum.

25 Juli 1914. Servië beantwoordt de Oostenrijksche nota op zeer tegemoetkomende wijze, maar Oostenrijk-Hongarije acht het antwoord onvoldoende en verbreekt de diplomatieke betrekkingen.

1545 28 Juli. Oostenrijk-Hongarije verklaart den oorlog aan Servië.

30 Juli. Rusland gelast de algeheele mobilisatie van al zijn strijdkrachten.

31 Juli. Duitschland stelt een ultimatum aan Rusland om op te houden met mobiliseeren.

1550 1 Aug. Duitschland en Frankrijk gelasten de mobilisatie hunner troepen. De Russische troepen vallen op Duitsch gebied.

2 Aug. De Duitse troepen bezetten Luxemburg.

Valsche geruchten.

1555 Tot de vele valsche geruchten, die in de pers den omloop doen, behooren die over moord op den Duitschen kroonprins en een op den Russischen Tsaar. Beide worden onjuist verklaard.

PERS-OVERZICHT.

Kalmte!. –

- 1560 De pers richt thans algemeen vermaningen tot het Nederlandsche volk, om vertrouwen, zelfbedwang, kalmte te bewaren. En dat is noodig; een gedeelte van onze burgers schijnt, naar de N. Rott. Ct. terecht opmerkt, deze oud-Hollandsche deugden te hebben verloren.
- 1565 De wildste, de meest dwaze geruchten doen de ronde Banken worden bestormd alsof heel 't Ned. krediet door de Europeesche oorlogstoebereidselen te loor is gegaan.. Levensmiddelen worden ingeslagen, in alle hoeken des lands, met hoeveelheden, als ware heel Nederland één groote vesting, die een beleg van zes maanden zal hebben te doorstaan.
- 1570 Dit alles is dwaas en dom. Het is dwaas, te gaan handelen, alsof alle spaarbanken – de Rijkspostspaarbank inclus n.b.! – en banken nu in eens hun soliditeit hebben verloren, zoo dat men niet beter kan doen, dan zijn geld op te vragen. Het is daarenboven uiterst dom, zich te verbeelden, dat onze spaarpenningen in deze tijden beter bewaard zijn in onzen zak of in een kous of wat men nog anders als safelokets zou willen gebruiken, dan in de stevige kluizen – kluizen, die misschien een bombardement zouden kunnen doorstaan – van eene bank.
- 1575 De Nederlandsche Bank is ook nu zoo secuur als altijd. Wie zich voor een bankbiljet één cent minder laat uitbetalen, dan het op liet biljet vermelde bedrag, laat zich afzetten. Bankbiljetten zijn en blijven wettig betaalmiddel, en wie iets gekocht heeft en betalen moet, doch geen klinkende munt bezit, heeft recht, dat zijne betaling in bankbiljetten zal worden aangenomen. Het blad doet voorts een beroep op vaderlandsliefde; dat wil op dit oogenblik vooral zeggen: afwezigheid van elk
- 1580 verlangen, om zich de moeilijke tijden, die natuurlijk ook ons land hebben zal, ten nutte te maken om zich te verrijken. En het blad resumeert:
Kalmte, vertrouwen, belangeloosheid! Dat zijn de drie, waaraan in deze benarde dagen de goede vaderlander zal worden herkend...
- 1585 Wanneer allen hun bedaardheid hernemen, zullen in deze abnormale tijden in twee, drie dagen betrekkelijk normale omstandigheden teruggekeerd kunnen zijn. En zoo kan althans voor een deel de ramp, die de oorlog over heel de aarde zal brengen, van ons land worden afgewend. Niet elkeen kan met de wapenen zijn land dienen, doch op ons allen rusten hooge plichten, die niet mogen worden verzuimd.
- 1590 Het Hbld. schrijft onder het opschrift „Goed vertrouwen“, o. m.; "Laten wij, Nederlanders, onze Hollandsche kalmte en koelbloedigheid bewaren, laten wij vertrouwen blijven schenken waar vertrouwen geschonken mag en moet worden – want de samenleving is zonder onderling vertrouwen, zonder onderlingen steun en algemeen samenwerken niet mogelijk."
Het Vaderland merkt o. m. op:
- 1595 Maar voorzorgsmaatregelen zijn: zich gereed houden en ook niets meer. Tot nu toe is er geen reden om het hoofd te verliezen indien hier ooit reden voor mocht bestaan! om hals over hoofd onverstandige dingen te gaan doen, om zichzelf en anderen er toe te bewegen dwaasheden te begaan...
- 1600 Men koopt en verkoopt hier en daar zonder dat er eenig motief voor is, men windt elkaar op met zenuwachtige praatjes, met belachelijke voorspellingen, met dwaze waarschuwingen. Zeker, men behoort den toestand ernstig onder de oogen te zien maar late zich niet overstuur brengen, zolang daar nog geen reden voor is.
- 1605 Het Volk richtte zijn kalmte-vermaning nu eens tot de regeering. Het blad doet het voorkomen alsof onze regeering overijld te werk zou zijn gegaan; alsof "zoo'n bericht van de mobilisatie van het Nederlandsche leger zeer geschikt is om de spanning tusschen de groote landen te vergrooten. Men denkt dan allicht dat de Nederlandsche regeering iets weet wat anderen niet weten."
"Zoodoende," meent het blad, "kan van uit een klein hoekje een groot ongeluk komen."
- 1610 In een artikel "Een levend volk" merkt de Nieuwe Ct. op, dat de meesten onzer, de mannen en vrouwen van middelbaren leeftijd inbegrepen, opgegroeid zijn zonder zich ooit recht in te denken in de werkelijkheid van oorlogsgevaar, dat ons zelve rechtstreeks zou bedreigen; gevaar voor de onafhankelijkheid van ons land, voor het leven van onze zonen onder de wapens, voor het behoud van onze koloniën, voor het voortduren van onze welvaart.
- 1615 Wij hebben genoeg van de mogelijkheid hooren spreken in ons leven – velen onzer hebben er nooit recht aan geloofd. Zij hebben gemopperd en gekankerd over de millioenen die jaarlijks geofferd werden aan onze landsverdediging; zij hebben niet gedacht dat wij er ooit profijt van zouden kunnen trekken.
- 1620 De afschuwelijkheid zelf van een werkelijkheid als thans, in wording schijnt maakte haar voor tallozen onaannemelijk. De vredesbeweging, gesteund door geloof en hoop, wekte door haar gestadigen voortgang den schijn van macht.
- 1625 Nog is de Europeesche oorlog geen werkelijkheid*. Nochtans stelt zich in al zijn ontzaglijke betekenis op dit oogenblik voor Nederland het belang van de handhaving onzer onzijdigheid. Daaraan hangt voor ons leven de toekomst. En de blik van

duizenden Nederlanders richt zich thans wel met een andere uitdrukking naar het leger dan waarmee zij gewoon zijn het aan te zien.

Men begint er iets van te begrijpen hoe goed het is, dat onze regeering reeds dagenlang vóór was met de voorbereiding der mobilisatie, gelijk zij nu vóór was met het besluit daartoe. Onze mobilisatie brengt den vrede van Europa niet in gevaar; daarin is voor ons geen reden gelegen tot wachten. Integendeel, niets kan voor Nederland's levensbelangen zoo heilzaam zijn dan dat reeds vóór de Europeesche verschrikking losbreekt (en zelfs, indien zij niet mocht losbreken) zich bij onze machtige burenen en in geheel Europa de indruk vestigt, dat wij besloten zijn de onschendbaarheid van ons grondgebied met alle kracht die wij bezitten te handhaven. Dat wij een volk zijn, vast overtuigd onzen plicht in het gevaar te kunnen vervullen en dus het leven waard.

Vervolgens drijft het blad lichtelijk den spot met de vrees voor schade aan materieele belangen en een zeer overdreven beduchtheid voor persoonlijke veiligheid die reeds nu veel menschen van streek brengen.

De Amsterdamsche fondsenhandel is in ontredderden toestand en moet door de Nederlandsche Bank, den Staat en groote bankinstellingen op de bibberende beenen overeind gehouden worden. Dwaze runs op de spaarbanken, waar het geld veiliger ligt dan waar ter wereld ook, werden reeds hier en daar nauwelijks bedwongen. Particulieren slaan voorraden in alsof onze onbeschermden straks belegerd zullen worden. Laat men die dwaasheid toch van zich afzetten.

En het blad besluit: Nu komt het erop aan – hetzij de oorlog losbarst, hetzij hij ons nog voorbijgaan mocht – te toonen dat wij een volk zijn.

De N. Ct. wijst erop, dat het tegenwoordig niet de vorsten zijn die oorlog maken maar de volken. Ook de Nederlander doet dit uitkomen:

Wij leven niet meer in een tijd, waarin de oorlog de wil, de daad van één man beteekent. Indien die openbare meening eenstemmig zich tegen den oorlog verzette, de krijg zou niet mogelijk zijn. Maar het is juist andersom. De psychologie van een volk reageert even fijn als die van een mensch. De volksziel gevoelt, gelijk een menschenziel, iedere krenking door anderen haar aangedaan, en als zij door een reeks van zulke krenkingen geprikkeld, eindelijk den krachtigen arm van het volkslichaam heft, dan is dat een daad die bijna onbewust geschiedt, dan is de stemming daar, waaruit de oorlog opkomt, en het oogenblik, waarop hij verklaard wordt. Een oorlog maakt men niet meer in onzen tijd, hij wordt geboren.

Hulp voor de gezinnen. –

Er worden reeds comités gevormd tot steun van de gezinnen der opgeroepen. Het r.--k. Huisgezin schrijft daarover o. m.:

Indien men onder de troepen een goeden geest wil handhaven, dan moeten de opgeroepen weten, dat hun achtergelaten betrekkingen geen broodsgebrek tegengrijnst.

En indien men de achtergeblevenen wil verzoenen met het zware offer, dat van hen wordt geëischt, dan neme men van hen althans de nijpende bekommring weg over de vraag: wat zullen we morgen eten?

Maar niet door de mobilisatie alleen dreigt zorg. Het stop zetten van den uitvoer is een zware slag. Landbouw en nijverheid zullen gevoelig worden getroffen. Laten in 't algemeen de menschen zich bereid toonen elkander te helpen. Wij zijn allen kinderen van hetzelfde vaderland, dat thans voor een ernstig uur staat.

*) Sedert dat geschreven werd, helaas wèl! Red. N. v. d. D.

1675 GEMENGD NIEUWS.

De kosten van een wereldoorlog.

De Oostenrijksche minister van financiën heeft onlangs verklaard, wat de Donau-monarchie een oorlog zal kosten: voor ieder manschap is per dag f6 noodig, waarbij de bedragen voor pensioenen, schadeloosstellingen en dergelijke uitgaven niet medegerekend zijn. Een oorlog van zes maanden, waarbij twee millioen soldaten mobiel gemaakt zouden worden, kost volgens deze schatting meer dan 2160 millioen gulden. Naar aanleiding van deze raming publiceert, naar wij aan de N. Ct. ontleenen, de Engelsche deskundige Edgar Crammond in de *Quarterly Review* een interessante beschouwing over de kosten van een wereldoorlog. Hij tracht eerst de sommen te bepalen, die eenige groote oorlogen van het jongste verleden gekost hebben. Zoo berekent hij het totale verlies van Frankrijk aan dooden, gewonden en gevangenen gedurende den Fransch-Duitschen oorlog op 215,000 officieren en 702,000 soldaten. Financieel kostte Frankrijk dezen oorlog ongeveer 653 millioen, terwijl de uitgaven van Duitschland 930 millioen bedroegen. Het verlies aan manschappen was voor Duitschland 6247 officieren en 123,400 manschappen. De Zuid-Afrikaansche oorlog, die 31 maanden duurde en Engeland 44,700 soldaten kostte, heeft volgens de berekeningen van het Engelsche departement van financiën 2533 millioen verslonden. De Russisch-Japansche oorlog deed Japan 135,000 man verliezen, de directe oorlogskosten bedroegen

Naspeuringen van Paul Theelen: 3 augustus 1914

1695 voor de Japansche regeering ongeveer 2500 millioen. Rusland had aan dooden, gewonden
en gevangenen 350,000 man te betreuren, terwijl de kosten op ongeveer 4 milliard
1700 geraamd worden. Volgens Crammond zou de som die Duitschland in de eerste zes weken na
de oorlogsverklaring op zou moeten brengen, ongeveer 1500 millioen bedragen. In ieder
geval moet aangenomen worden, dat de uitgaven van een grooten staat bij iederen
toekomstigen oorlog in de eerste drie maanden niet minder dan 1.2 milliard zullen
1705 bedragen. Daarbij komt dan nog de materieele schade, terwijl ook de vloot reusachtige
schade kan lijden. Crammond schat de kosten, die Engeland zou krijgen voor den
herbouw van zijn vloot op meer dan één milliard. Bij de eigenlijke oorlogskosten
komen dan nog de groote verliezen voor handel en industrie en aan vermogen. Het
totale verlies, dat de handel door een wereldoorlog zou lijden, zal na een jaar
ongeveer zes milliard bedragen.

De financieele Crisis.

Naar aanleiding van een onderhoud, dat wij heden met de directie der Nederlandsche
Bank hadden, dringt hel bestuur van den Bond voor den Geld- en Effectenhandel in de
1710 Provincie er met den meesten nadruk op aan, dat de leden zich bij het doen van
uitbetalingen beperken tot hetgeen noodig is voor levensonderhoud, werkloonen of
onafwijsbare verplichtingen. Het bestuur voornoemd, dr. D. F. Scheurleer, voorzitter:
A. van der Boon, C. E. J. de Bordes, P. Dumon Tak, G. J. Engelberts, H. Fontein. F.
de Greve, F. Herman van Gijn, J. H. Kann, G. A. W. van Lanschot, N. Levenkamp, H.
1715 Portheine, Tzn., G Reinders, J. D. Schoon.

Eenige handelaren in luxe-artikelen

hebben een schrijven gericht aan het Kamerlid dr. De Visser, als adviseur van den
Middenstandsbond, om bij de behandeling van de wijziging van het wetsontwerp der Ned.
1720 Bank de regeering te verzoeken, een moratorium in te stellen, aangezien het groote
bedrag dat ter beschikking is gesteld, uitsluitend ten goede zou komen aan den
fondsenhandel. De handelaren in luxe-artikelen krijgen daarentegen de rekeningen niet
betaald, terwijl hun magazijnen overladen zijn en hun voorraden onder de
tegenwoordige omstandigheden niet zijn, te realiseeren.

1725

Nederland en de crisis.

Oproep van Padvindere. — Wij ontvingen den volgenden oproep aan alle Nederlandsche
Padvindere en Padvindereverenigingen:
Leiders en jongens! Nederland mobiliseert. Verstrekkend zijn de gevolgen hiervan in
1730 alle kringen der maatschappij. Duizenden Nederlanders worden uit hun werk gerukt;
veel stoornis in bedrijf, maar ook veel armoede zal geleden worden. Laat de
padvindere ook thans toonen, dat zij kunnen en willen helpen. Vele kleine diensten
zult gij aan de militairen zelf kunnen bewijzen; ik noem: den weg wijzen, drinkwater
1735 verstrekken, boodschappen doen, inlichtingen geven betreffende het verkrijgen van
onderdak, van voedsel e. d. Maar nog grooter diensten zult ge kunnen bewijzen aan de
achtergelaten betrekkingen. Gij hebt bijna allen op het oogenblik vacantie. Vele
gezinnen missen mannelijke hulp; vader en knecht zijn opgeroepen. Vraagt, of ge daar
ergens kunt helpen. De oogst is nog lang niet binnen; ook daar, op het land bij de
1740 boeren, zult ge goede daden kunnen verrichten. Voor veel werk zult ge te zwak en te
onbedreven zijn. Maar toch, uw zwakke hulp zal dikwijls dankbaar aanvaard w
orden. Padvindere aan het werk! Ge kunt in deze ernstige lijden uw vacantie nuttig
besteden!
C. D. VIEHOFF,
1e luit., 19e reg. inf.

1745

Vrijwilligerskorps.

— De senaat van het Delftsch Studentekorps heeft alle niet onder de wapenen geroepen
leden van het Delftsche Studentekorps opgeroepen tot een bijeenkomst te Delft, om
over te gaan tot oprichting van een vrijwilligerskorps.

1750

"Duurte der levensmiddelen".

— In de eerstvolgende vergadering van den Haagschen Gemeenteraad zal het Raadslid
Hoejenbos een interpellatie houden over maatregelen, die de gemeente kan nemen, tegen
het stijgen van de prijzen der levensmiddelen in verband met schaarschte.

1755

Hoe dwaas de vrees zich uit bleek o. a. te IJmuiden, waar o. a. de prijs van het zout
omhoog ging en dat, terwijl er te IJmuiden groote hoeveelheden zuiver ruw zout zijn
opgeslagen, wel voldoende om de geheele bevolking van deze plaats een jaar van zout
te voorzien!

1760

Visschersvloot.

– De stoomtreilers, die binnen zijn, varen niet uit en die op zee waren, komen met grooten spoed binnen.

1765

Een Duitsch oorlogsschip, visscherijkruiser, zijnde, waarschuwt ook de Hollandsche visscherijschepen naar hun havens terug te keeren, zoo rapporteerden althans de treilers Zeemeeuw en Mini.

Rijnvaart.

1770

– Veel schepen en booten, zoo meldt men ons uit Lobith, varen tengevolge der oproeping van de miliciens en landweermannen met half personeel.

Badpaviljoens vernield.

1775

– Men seint ons uit Delfzijl:

De Duitschers hebben de badpaviljoens op het eiland Borkum (Duitsch gebied) ten Noorden van de provincie Groningen in de lucht doen vliegen, omdat deze in den weg staan.

De lichten van den grooten vuurtoren op dat eiland zijn gedoofd.

Vliegmaschine boven Maastricht.

1780

– Hedenmorgen heeft men boven de stad Maastricht een vliegmaschine waargenomen, die uit richting Duitschland naar België vloog.

Gouduitvoer.

1785

– Bij het vertrek van het stoomschip *Zaanstroom*, met bestemming naar Londen, was het Zondagmiddag een heele drukte. Van Amsterdam waren twee taxi's aangekomen met 10 kistjes goud, welke aan boord van de *Zaanstroom* werden gebracht. Op de lakken werd het stempel van de Nederlandsche Bank geplaatst. Een bedrag werd genoemd van 5 millioen. Toen de douane aan boord ging bleek, dat er vergunning was voor dezen uitvoer.

1790

De vele omstanders vroegen zich af waarvoor dit was?

Mail en mailpassagiers.

1795

De Stoomvaart-Maatschappij "Nederland", bericht ons het volgende: Het is de bedoeling, den Maildienst in beide richtingen zooveel mogelijk volgens vaarplan voort te zetten. Aan passagiers naar en van Indië wordt aangeraden, te Amsterdam, zich in te schepen of te ontschepen. Op verzoek van het hoofdbestuur der Posterijen, zal de Mail, aan te brengen per stoomschip Grotius, dat heden te Genua wordt verwacht, te Amsterdam worden gelost.

1800

De mobilisatie.

Aan de stations.

1805

Zoowel het Centr.-Station als dat aan de Weesperpoort waren gedurende de twee eerste mobilisatiedagen brandpunten van vervoer. Van de W.P. trokken duizenden Amsterdamsche soldaten naar hun garnizoens en verzamelplaatsen, weggebracht door familieleden en kennissen.

1810

Ook aan het Centraal-station gingen er velen, en bovendien kwam er hier nog bij, dat er van alle kanten doorgaande militairen arriveerden.

De treinenloop was beperkt, maar de treinen die er liepen waren meest alle van een abnormale lengte, vooral ook omdat zij dienden voor gemengd vervoer. Voor plezier gingen er vandaag wel geen burger op reis, maar het was merkbaar, dat velen huis toe gingen uit voorzorg van in deze tijden liever in eigen kring te zijn. Bovendien was het internationaal reizigers-vervoer abnormaal druk, doordat de meeste buitenlanders, vooral Duitschers, die in ons land hun werk hebben, vertrokken, hetzij door mobilisatie-oproep in eigen vaderland, hetzij ook uit onrust en voorzichtigheid. En

1815

dan ook arriveerden van alle kanten uit Europa Nederlanders. Hier aan 't station, een middelpunt van groot verkeer, kreeg men eigenlijk pas den indruk op welk een geweldige wijze Europa op 't oogenblik door elkaar wordt geschud. Al die menschen, die met inderhaast bij elkaar gepakte bagage, met ernstige bezorgde gezichten op hun trein stonden te wachten, om hals-over-kop terug te gaan, de grens over, alvorens het

1820

verkeer misschien heelemaal stil staat. Van het treinpersoneel wordt meer dan het maximum aan werkkraft geëischt. De conducteurs moeten voortdurend menschen geruststellen, die soms de angstigste en gekste vragen doen. Of de IJsel-bruggen nog

1825

niet zijn opgeblazen, of de trein niet kan beschoten worden, liet treinpersoneel houdt er echter zijn kalmte bij, werkt snel en beslist, en langzamerhand wordt het op de perrons minder druk. De treinen rijden af, een laatste gewuif, afscheid nemen, dan

Naspeuringen van Paul Theelen: 3 augustus 1914

weg. De militairen zijn eigenlijk nog het kalmst.

In groote detachementen wachten ze op de perrons, officieren loopen regelend heen en weer. Als de trein voorrijdt, stappen allen in, op verschil van klasse wordt niet meer gelet, zelf sjouwen ze hun bagage naar binnen; weg.

1830 Het afscheid nemen moet voor het station gebeuren, mag niet op de perrons plaats hebben. In veler oogen wel een harde, maar toch verstandige maatregel. Zoo gaat het den geheelen dag door; lange wagenslierten met bezorgde burgers en kalm gestemde soldaten.

1835 **In de winkels.**

Het dwaze gedrag bij de kruideniers- en grutterswinkels van angstige huismoeders, die voorraden meel, rijst e. a. kwamen inslaan is aan het minderen. Sommige winkeliers moesten Zaterdag nu en dan hun winkels sluiten, omdat zij geen voorraden meer hadden. Natuurlijk hielp dat niet weinig mede om de prijzen der eerste levensmiddelen op te drijven. Soortgelijke berichten bereis bereikten ons ook uit andere plaatsen.

1840

De run om zilver te verkrijgen.

De angst van de menschen dat het papieren geld in waarde zal verminderen, had Zaterdag haast het toppunt bereikt. Haast nergens meer kon men papiergeld ingewisseld krijgen. De winkeliers namen 't niet meer aan; in de groote café's zelfs stond aangeplakt dat niet gewisseld werd.

1845

Voor de Nederlandsche Bank stond den geheelen dag een file menschen, die zich uitstrekke tot de Doelenstraat toe, altemaal bezitters van papier, die dat verzilveren wilden.

1850 Er mocht hier werkelijk gesproken worden van redeloosheid bij de menschen. De Nederlandsche Bank is ook in dezen tijd geen haar minder solide dan anders. Men behoeft het door haar uitgegeven papier geen oogenblik te wantrouwen. Het eenige wat de opwinding uitwerkt is dat het personeel met werk – en absoluut onnoodig werk – overstelpt wordt.

1855 De drukte kon de Bank Zaterdagmiddag niet meer bijhouden, zoodat om 3 uur de deuren gesloten moesten worden. Zij werden hedenochtend te 9 uren weder geopend en wij zouden zeggen dat het publiek, dat een heelen Zondag tijd had gehad om tot bezinning te komen, zijne dwaasheid wel begint in zien. 't Was vóór het gebouw wel niet minder druk dan Zaterdag, maar uit de houding der menschen en uit gesprekken, die wij opvingen, viel wel af te leiden, dat niet meer dwaze bezorgdheid, maar feitelijk gebrek aan wisselgeld, de menschen thans leidde. Omdat er in dit geval inderdaad zoo velen verkeerden, wisselde de Bank voorloopig geen grooter biljetten in zilver dan die van f10.

1860